

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra evropských studií

Bakalářská práce

2022

Jan Vysloužil

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra evropských studií

**Role Goethe Institutu v německé zahraniční politice po
roce 1990**

Bakalářská práce

Autor práce: Jan Vysloužil

Studijní program: Teritoriální studia

Vedoucí práce: Mgr. Eliška Tomalová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne ...1.5. 2022

Jan Vysloužil

Bibliografický záznam

VYSLOUŽIL, Jan. *Role Goethe Institutu v německé zahraniční politice po roce 1990*. Praha, 2022. 54 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, Katedra evropských studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Eliška Tomalová, PhD.

Rozsah práce: 86548 znaků

Abstrakt

Tato práce se věnuje programové činnosti Goethe-Institutu v širším rámci německé zahraniční politiky mezi lety 1990-2020. Teoretická část se věnuje Goethe-Institutu z hlediska soft power, veřejné a kulturní diplomacie. Dále je nastíněn vývoj Goethe-institutu ve zkoumaném období a změna jeho priorit. Analyzována je také nezávislost Goethe-Institutu na německé vládě. Na případové studii pražského Goethe-Institutu je následně demonstrován posun v prioritách této instituce od bilaterálních k celoevropským tématům. Tento posun je představen na konkrétních akcích pořádaných pražským Goethe-Institutem od jeho založení roce 1991 až po rok 2020.

Abstract

This thesis focuses on programme strategy of Goethe-Institute in the broader frame of German foreign policy between 1990-2020. The theoretical part examines Goethe-Institute through the scope of soft power, public and cultural diplomacy. The development and the change of priorities of the Goethe-Institute are also outlined. Additionally, the independence of the Goethe-Institute from the German government is taken to account. A case study of the Goethe-Institute in Prague then proves a shift in priorities of the institute from bilateral Czech-German agenda to European topics. This shift is shown on specific examples of events held between the year 1991 and 2020.

Klíčová slova

Veřejná diplomacie, kulturní diplomacie, Německo, německá zahraniční politika, zahraniční kulturní politika, Goethe-Institut, programová činnost

Keywords

Public diplomacy, cultural diplomacy, Germany, German foreign policy, foreign cultural policy, Goethe-Institute, agenda

Title/název práce

The role of Goethe Institute in German foreign policy after 1990

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí své práce doktorce Elišce Tomalové za velkou trpělivost, ochotu a spoustu užitečných rad a panu doktorovi Handlovi za skvělé připomínky v rámci bakalářského semináře.

Obsah

1	Úvod	1
1.1.1	Rozbor literatury	2
1.2	Metodologie – Zahraniční politika a kultura	3
1.2.1	Soft power (měkká moc)	4
1.2.2	Veřejná diplomacie	7
1.2.3	Kulturní diplomacie	9
2	Německá zahraniční politika	11
2.1	Pilíře německé zahraniční politiky	12
2.2	Historie německé Auswärtige Kultur Politik	12
2.2.1	Německá zahraniční politika v období 1990–2020	14
2.3	Historie Goethe-Institutu	18
2.3.1	Vývoj Goethe-Institutu v letech 1990–2002	18
2.3.2	Vnitřní reformy Goethe-Institutu	20
2.3.3	Konsolidace a vývoj v období 2005–2020	22
2.4	Fungování Goethe-Institutu	23
2.4.1	Regionální uspořádání Goethe-Institutu	24
2.4.2	Nezávislost Goethe-Institutu	24
2.5	Právní rámec GI	24
3	Goethe-Institut v Praze	26
3.1	Začátky Goethe-Institutu v Praze	28
3.2	Kulturní program Goethe-Institutu a jeho proměny	29
3.2.1	Příklady programu Pražského Goethe-Institutu 1990–2020	31
3.2.2	Dlouhodobě úspěšné projekty posledních let	36
3.2.3	Světová pandemie a pražský Goethe-Institut	37
3.2.4	Porovnání pořádaných akcí	38
4	Závěr	41
4.1	Použitá literatura	44

1 Úvod

Německá zahraniční politika je komplexní téma s mnoha aspekty. Tato práce v bližším detailu zkoumá zahraniční kulturní politiku (auwärtige Kulturpolitik) Spolkové republiky Německo, konkrétně jednoho z jejich hlavních aktérů – Goethe-Institutu. Jedná se o kulturní institut, který působí převážně v zahraničí jakožto zprostředkovatel německé kultury. Ta je šířena nenásilnou formou v podobě různých výstav, představení, přednášek a spoluprací s lokálními partnery. Goethe-Institut se vyznačuje velkou mírou autonomie, co se týče programové činnosti a její přípravy, což je pro kulturní institut netypické. Program totiž bývá často v podobných institutech jiných zemí určován centrálně.

Tato práce se věnuje Goethe-Institutu, neboť v českém jazyce o tomto tématu dosud nebylo mnoho publikováno a většina titulů zkoumajících německou zahraniční kulturní politiku je spíše historizující a obdobím po pádu Železné opony se nevěnuje. Rovněž unikátní role Goethe-Institutu v německé zahraniční politice i jeho tvůrčí svoboda nabízí prostor k bádání. Důvodem k výběru konkrétně pražského Goethe-Institutu je jeho geografická blízkost, a tudíž možnost navštívit jeho archiv a hovořit s jeho zaměstnanci.

Cílem této práce je zodpovědět otázku vývoje Goethe-Institutu jako instituce v období mezi lety 1990-2020 v kontextu dění na německé i světové politické scéně. S měnícími se prioritami německé zahraniční politiky se měnily i činnosti a konkrétní program Goethe-Institutu, což je demonstrováno na Goethe-Institutu v Praze, neboť ten je zároveň vedoucím regionálním institutem, a tak jeho vývoj do jisté míry reflektuje vývoj v celém regionu středovýchodní Evropy. Práce si klade za cíl prokázat na pražském příkladu programový posun GI v průběhu zkoumaného období a odpovědět tak na otázku, zda a jak se změnila struktura pořádaných akcí. Tento posun je zkoumán na základě kvalitativní analýzy převážně primárních zdrojů. Rovněž otázce nezávislosti Goethe-Institutu je v této práci věnována značná pozornost. Nezávislost je zkoumána na základě kvalitativní analýzy právního rámce Goethe-Institutu.

Na základě materiálů z tohoto archivu společně s výročními zprávami Goethe-Institutu za posledních 30 let a s rozhovory s pracovníky institutu byla provedena kvalitativní analýza uspořádaných akcí. Na jejich proměně je následně demonstrována změna priorit Goethe-Institutu v celé Evropě. Konkrétně byly z dostupných materiálů vybrány události v jednotlivých letech činnosti Goethe-Institutu. Ty jsou blíže popsány na základě

stanovených kritérií jako tematická orientace akce a jazyk, v kterém je daná akce pořádána. Nahlíženo je rovněž na to, ve spolupráci s kým se daná akce uskutečnila a jaká byla její cílová skupina. Závěry jsou rovněž vyvozovány z rozhovorů se dvěma zaměstnanci Goethe-Institutu v Praze. Jejich výpovědi byly navzájem porovnány a ověřeny na základě materiálů z archivu pražského GI.

Konceptuální rovinu práce tvoří zasazení Goethe-Institutu do roviny kulturní a veřejné diplomacie, a také soft power. Tyto pojmy formují rámec pro popis činnosti Goethe-Institutu v širší teoretické rovině a pomáhají ke snazšímu popsání jeho aktivit.

1.1.1 Rozbor literatury

Po bližším prostudování problematiky německé zahraniční politiky a Goethe-Institutu jakožto jednoho z hlavních jejích aktérů, jsem došel k závěru, že bude třeba pracovat zejména s primárními zdroji, které tvoří kostru použité literatury.

Bez pochopení fungování základních premis a teorií kulturní, potažmo veřejné diplomacie, toto téma nelze pevně uchopit. V teoretické části jsem tedy vycházel z myšlenek Josepha Neye, J¹. Melissena², E. Tomalové³, K. Ayhana⁴ a M. Leonarda⁵. Konkrétně německé kulturní diplomacii se věnují zejména doktorky J. Baštová⁶ a Z. Lizcová⁷. Vzhledem k mnou zkoumanému časovému období mi tyto publikace posloužily jako dobrý úvod a nastínily mi historický kontext německé kulturní diplomacie.

Téma německé zahraniční politiky a kulturní diplomacie je sice v literatuře hojně popsáno, nicméně k období po roce 1990 téměř žádné sekundární zdroje neexistují. Především je tedy čerpáno z primárních zdrojů, například z legislativy ustavující právní rámec Goethe-Institutu, ale také ze zprávy spolkové vlády k zahraniční kulturní politice (Auswärtige Kultur

¹ Joseph Nye, *Soft Power: The Means To Success In World Politics* (Hachette UK, 2009).

² J. Melissen, *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations* (Palgrave Macmillan UK, 2005).

³ Eliška Tomalová, *Kulturní diplomacie: francouzská zkušenost* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2008).

⁴ Kadir Jun Ayhan, „The Boundaries of Public Diplomacy and Nonstate Actors: A Taxonomy of Perspectives“, *International Studies Perspectives* 20, č. 1 (1. únor 2019): 63–83, <https://doi.org/10.1093/isp/eky010>.

⁵ Mark Leonard, Catherine Stead, a Conrad Smewing, *Public Diplomacy* (Foreign Policy Centre, 2002).

⁶ Petra Baštová, „Uvolnění napětí nebo sílící konfrontace? Dva německé státy, zahraniční kulturní politika a nová východní politika / Safety Valve or Buildup to Confrontation? The Two Germanies, Cultural Diplomacy, and the New Ostpolitik“, *Acta Universitatis Carolinae Studia Territorialia* XIV, č. 3–4 (1. leden 2014): 11–45; Petra Baštová, „Od nezištné kulturní výměny k prosazování národních zájmů Koncepční proměny zahraniční kulturní politiky SRN a česko(slovensko)-německé kulturní vztah / From Disinterested Cultural Exchange to the Pursuit of National Interests: Czech(oslovak)-German Cultural Relations and Changing Conceptions of...“, *Soudobé Dějiny / Contemporary History* XXI, č. 01–02 (1. leden 2014): 134–66.

⁷ Zuzana Lizcová, „Kulturní vztahy mezi ČSSR a SRN v 60. letech 20. století“ (Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, 2011).

politik). Tyto zprávy slouží jakožto ideální materiál pro kvalitativní porovnání přístupu německé vlády k zahraniční politice, potažmo ke Goethe-Institutu. K tématu Goethe-Institutu existuje několik souhrnných publikací, které GI mapují již od jeho počátků v 50. letech 20. století. Nejvýznamnější z nich je kniha Caroly Lentz o historii Goethe-Institutu od roku 1951 až do roku 2020. Toto dílo plní roli kostry kapitoly o historii Goethe-Institutu.⁸

Oporou jsou poté četné články a studie k tomuto tématu, sloužící primárně pro rozšíření znalostí o praktickém fungování GI, ale také k jeho zasazení do teorie kulturní diplomacie. Významnou část podkladů zejména pro praktickou část tvoří materiály z archivu Goethe-Institutu v Praze společně s výročními zprávami. Ty totiž obsahují velké množství dat o činnosti a vývoji Goethe-Institutu. Jedná se o původní zápisy ze schůzí, novinové výstřižky, pozvánky, děkovné dopisy, brožury a programy konferencí.

Tyto materiály jsou podpořeny rozhovory se zaměstnanci Goethe-Institutu v Praze. Konkrétně se jedná o zaměstnankyni kulturního oddělení Moniku Loderovou, která v Goethe-Institutu působí již od jeho otevření, tudíž je pamětnicí všech zkoumaných akcí. Druhým respondentem byl Tomáš Moravec, tiskový mluvčí pražského GI, který spoluzodpovídá za program pražského Goethe-Institutu a podílí se na jeho tvorbě.

Dalším významným zdrojem byly internetové stránky pražského GI, na kterých je k nalezení spousta důležitých informací o konaných akcích stejně jakožto i stručná historie institutu. Tyto informace jsem doplnil novinovými články s tematikou Goethe-Institutu.

Úskalím výzkumu je právě práce s archivními materiály, neboť v těch místy chybí část potřebných informací. Stejně je tomu v případě výročních zpráv Goethe-Institutu, které se od sebe rok od roku liší. V novějších ročenkách již chybí konkrétní čísla za jednotlivé instituty a uvádí se jen za celý region, což ztěžuje přesné porovnání. Nicméně vzorek uspořádaných akcí je dostatečně velký k vyvození závěrů.

1.2 Metodologie – Zahraniční politika a kultura

Kultura je se zahraniční politikou neodmyslitelně spjata. Nepřímo a spontánně dochází ke kulturní spolupráci na denní bázi. Organizovaná kultura v rukou státu pak spadá do kulturní dimenze zahraniční politiky. Ta se snaží pomocí přímé kulturní výměny navázat interakci

⁸ Carola Lentz, *Das Goethe-Institut: Eine Geschichte von 1951 bis heute* (Klett-Cotta Verlag, 2021).

nepřímou.⁹ Eliška Tomalová uvádí, že primárním záměrem je „na základě těchto posunů ve vnímání dané kultury kulturou jinou vytvořit příznivé prostředí pro zahraniční politiku státu, který kulturně-diplomatické aktivity realizuje. V tomto pojetí je kultura ve službách diplomacie.“¹⁰ Zahraniční kulturní politika se tak dá považovat za kulturní dimenzi zahraniční politiky. Ta pracuje jak s tradiční diplomacií, tak diplomacií kulturní. V průběhu druhé poloviny 20. století nabývá kulturní diplomacie na významu, dalo by se tak hovořit o *Třetím pilíři* zahraniční politiky.¹¹ Kultura bývá v diplomacii hojně využívána a je tak provázána i s politikou. „Propojenost kulturního působení a politické síly je tedy dnes daností.“¹² Nejčastějšími prostředky kulturní diplomacie je jazyk, mediální činnost, ale také například šíření životního stylu dané země. Cílem je poté otevření dříve jmenovaných oblastí pro širší veřejnost formou různých výstav, představení a podobných akcí. V tomto kontextu tedy lze hovořit o kulturní diplomacii jakožto o součásti diplomacie veřejné. Cílem vyvíjené činnosti je skrze bližší pochopení dané kultury vyvolat porozumění a sympatie u obyvatelstva cílové země. Další rovinou zahraniční kulturní politiky jsou podle E. Tomalové bilaterální i multilaterální dohody jakožto prostředky tradiční diplomacie, které podporují činnost v oblasti kultury a vzdělání.¹³

1.2.1 Soft power (měkká moc)

Pojem soft power je poměrně těžko definovatelný, neboť její výsledky se dají jen těžko kvantifikovat. Koncept soft power (měkké moci) popularizoval americký politolog a významný teoretik mezinárodních vztahů Joseph Nye.¹⁴ Ten definuje soft power jako „schopnost dosáhnout vytýčených cílů díky vlastní přitažlivosti spíše než skrze vydírání a úplatky. Soft power vyvstává z přitažlivosti kultury dané země, z politických ideálů a politik. Kdykoliv jsou naše zájmy chápány ostatními státy jako legitimní, soft power narůstá.“¹⁵ Síla soft power se v dějinách projevila již mnohokrát. Pomohla Spojencům vyhrát druhou

⁹ Tomalová, *Kulturní diplomacie*, 9.

¹⁰ *Ibid*, 9.

¹¹ Pavlína Richterová, „Der Lange Weg Zum Dialog. Ein Jahrhundert Deutsche Auswärtige Kulturpolitik (1912–2001).“, *AUC STUDIA TERRITORIALIA* 4, č. 6 (2005): 89, <https://stuter.fsv.cuni.cz/stuter/article/view/182>.

¹² Tomalová, *Kulturní diplomacie*, 10.

¹³ *Ibid*, 11.

¹⁴ Nye, *Soft Power*.

¹⁵ *Ibid*, 10.

světovou válku a Západu válku studenou.¹⁶ Nye zmiňuje například slavný projev prezidenta F. D. Roosevelta o čtyřech svobodách jako ilustrační příklad soft power a jejího nemalého vlivu.¹⁷ Naopak například Adolf Hitler nebo Josef V. Stalin převážně spoléhali na hard power, sílu zastrašování a propagandu, která se od Soft power i kulturní diplomacie liší.

Určité země mohou dosáhnout svých cílů na poli světové politiky také díky své početné armádě. Udržování takové síly v pohotovosti a vybavenosti nejlepší možnou technikou je však velmi nákladné, a tak mnohé státy volí levnější variantu. Tou je namísto moci tvrdé moc měkká. Svě cíle mohou geopolitičtí aktéři dosáhnout jednodušeji tím, že si ostatní státy vysoce cení hodnot dané země a snaží se co nejvíc přiblížit ideálům, která daná země reprezentuje. Model soft power je aplikovatelný také na německou zahraniční politiku, potažmo na Goethe-Institut, který šíří ideály a hodnoty, které jsou Německu vlastní a tím tak zlepšuje obraz SRN v zahraničí.

Proto je podle profesora Neye při správné aplikaci soft power klíčové prosazovat takovou agendu, která je přitažlivá i pro ostatní státy. S podstatně nižšími náklady tak lze dosáhnout podobných nebo dokonce lepších výsledků, než s konvenčními prostředky jako jsou bojová cvičení na hranicích a sankce na dovoz nejrůznějšího zboží. Jinými slovy: „jednoduše řečeno, v behaviorální rovině je soft power síla přitažlivosti“¹⁸. Jako dobrý příklad může sloužit například Sovětský svaz, který byl pro řadu levicových intelektuálů na Západě vzorem ideální společnosti. Nicméně opakovanými nepopulárními kroky, jakými byla například okupace Československa nebo invaze do Afghánistánu, Svaz sovětských socialistických republik svou zahraniční pověst značně pošramotil.

Ney přiděluje různým modelům chování nejpravděpodobnější prostředky pro jejich dosažení. Lze lépe určit, zda daný aktér mezinárodních vztahů tíhne spíše k užití soft, či hard power. Na jednom konci pomyslné osy stojí kooptace jakožto vrchol soft power, které lze dosáhnout přitažlivými kulturními a politickými hodnotami, které se druhé straně jeví jako hodné následování a vyznávání. K jejich šíření bývají využívány například kulturní instituty dané země, které nenásilnou formou informují zahraniční veřejnost o neoddiskutovatelných kvalitách prezentované země. Goethe-Institut se v této oblasti vymyká standardu, neboť je

¹⁶ Nye, 10.

¹⁷ „FDR and the Four Freedoms Speech - FDR Presidential Library & Museum“, viděno 31. březen 2022, <https://www.fdrlibrary.org/four-freedoms>.

¹⁸ Joseph S. Nye, „Public Diplomacy and Soft Power“, *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 616, č. 1 (1. březen 2008): 95, <https://doi.org/10.1177/0002716207311699>.

ve své činnosti nezávislý na německé vládě a volí tedy občas i program kritický například k německým elitám. To může pozitivně přispět k nárůstu jeho soft power.

Naopak úplatky se řadí mezi formy pobídek v rámci hard power. Silnější variantou jsou pak různé formy sankcí, které se již dají považovat za donucovací prostředek a předstupeň přímého donucování. Podobným metodám se však německá zahraniční politika vyhýbá.¹⁹

Soft power je velmi komplexní pojem. Někdy bývá chápán pouze skrze exportní artikly dané země. Ty však nemusí nutně zaručit úspěch. V případě Německa tak prémiová auta a dobré pivo nemusí nutně garantovat úspěch v rámci šíření měkké moci, i když tyto atributy jednoznačně hrají neodmyslitelnou roli. „Ani ta nejlepší reklama nedokáže prodat nepopulární produkt. Politika, které se jeví jako úzce sebestředné nebo arogantně prezentované, mají tendenci spíše omezit než vytvořit měkkou moc.“²⁰

Vliv na měkkou moc mají totiž i vlády států a další aktéři. S různými kabinetů a zákony se může měnit i světové veřejné mínění o dané zemi. „Vládní kroky mohou posílit či poškodit měkkou moc daného státu. Domácí i zahraniční chování, které se jeví jako pokrytecké, arogantní, lhostejné k názoru druhých nebo založené na čistě nacionálních zájmech může podkopat soft power daného státu.“²¹ Vlády vykonávají soft power skrze veřejnou diplomacii jakožto nástroj k oslovení a naklonění si obyvatel cizích zemí. Veřejná diplomacie tak není primárně cílena na vrcholné představitele jiných zemí. Česká expertka na veřejnou diplomacii Eliška Tomalová dodává: „Cílovou skupinou nejsou diplomaté partnerské země, ale celá společnost, popř. její elity, jež mají větší vliv na formování veřejného mínění.“²²

Ve 20. století, zvláště v jeho první polovině, soft power často splývala s propagandou.²³ V dnešní době se státy snaží o nezávislejší veřejnou diplomacii. Zejména Německo si při své sebezprezentaci zakládá na pluralitě názorů a nezávislosti aktérů veřejné diplomacie – zejména Goethe-Institutu. „Někdy je to z domácího hlediska pro vládu obtížné podporovat prezentaci názorů které jsou kritické k její vlastní politice. Přesto je právě takové kritika často nejúčinnějším prostředkem k získání mezinárodní kredibility.“²⁴

¹⁹ Nye, *Soft Power*, 8.

²⁰ Nye, „Public Diplomacy and Soft Power“, 103.

²¹ Nye, *Soft Power*, 14.

²² Tomalová, *Kulturní diplomacie*, 11.

²³ Nye, „Public Diplomacy and Soft Power“, 98.

²⁴ Nye, 106.

Nye dochází k závěru, že ideálním prostředkem je takzvaná „smart power.“ Jedná se o ideální mix mezi „cukrem a bičem“ v podobě měkké a tvrdé moci. Docílit kýžené rovnováhy však zůstává pro mnohým států výzvou, neboť měkká moc státu se dá ovlivnit jen do určité míry. I proto bývá tato teorie někdy kritizována.²⁵

1.2.2 Veřejná diplomacie

Rozech veřejné diplomacie rovněž přichází v druhé polovině dvacátého století a jde ruku v ruce s narůstajícím významem veřejného mínění ve světové politice.²⁶ Proto je relevantní pro tuto práci, neboť vytváří základní rámec, díky němuž je možno německou zahraniční politiku a její aktéry blíže zkoumat a kategorizovat.

Více informovaná, vzdělaná, a s většími politickými právy; hraje světová veřejnost v mezinárodních vztazích stále větší roli.²⁷ „Veřejná diplomacie se od konce studené války stává hlavní složkou diplomatické praxe a stěžejním nástrojem měkké moci státu.“²⁸ Jana Peterková dodává že, „prostředkem k dosažení žádoucího cíle je pravdivá komunikace se zahraniční veřejností prováděná v součinnosti státního aparátu i soukromých subjektů.“²⁹ Německo není výjimkou. Na poli veřejné diplomacie je dlouhodobě aktivní. Jeden s jejich hlavních instrumentů – Goethe-Institut – byl založen několik let po druhé světové válce v roce 1951.

Další významný teoretik veřejné diplomacie Mark Leonard a jeho kolegové Catherine Stead a Conrad Smewing dělí veřejnou diplomacii podle toho, jakou míru úspěchu se jí podaří dosáhnout. První úroveň je zvýšení povědomí o existenci daného státu, následuje větší docenění daného státu, další je vtažení zahraniční veřejnosti do činnosti dané země. Na něj přímo navazuje další bod, a to schopnost následně ovlivnit mínění občanů cizí země ve svůj prospěch. Proto se musí jednat o celou paletu aktivit, které prezentují danou zemi v dobrém světle a budují tak dlouhodobé vztahy skrze hodnoty, se kterými se občané cizí země mohou

²⁵ Tomalová, *Kulturní diplomacie*, 15.

²⁶ *Ibid*, 15.

²⁷ Ayhan, „The Boundaries of Public Diplomacy and Nonstate Actors“, 65.

²⁸ Tomalová, *Kulturní diplomacie*, 15.

²⁹ „Česká Veřejná Diplomacie v Odrazu Změn | Institute of International Relations Prague - Expertise to Impact“, viděno 29. března 2022, <https://www.iir.cz/en/ceska-verejna-diplomacie-v-odrazu-zmen>.

jednoduše ztotožnit.³⁰ Postupným vývojem podle těchto fází si prošel i pražský Goethe-Institut, kterému je v této práci věnována přednostní pozornost.

Podle Jana Melissena nejsou aktéry veřejné diplomacie vždy jen státy, ale také mezinárodní a neziskové organizace.³¹ Názory na to, zda do veřejné diplomacie tyto subjekty zahrnovat, se však liší a akademický diskurz je rozdělený.³² J. Melissen pracuje s termínem nová veřejná diplomacie a věří, že se jedná o fenomén úzce propojený s kulturními vztahy států. „Moderní kulturní vztahy jakožto širší koncept vedou k jisté míře překrytí s prací diplomatů, zejména těch, kteří působí ve veřejné diplomacii.“³³ Toto platí do jisté míry i pro Goethe-Institut, který se sice německé ambasádě nijak nezodpovídá, nicméně je s ní v úzkém kontaktu. Mluvčí pražského Goethe-Institutu Tomáš Moravec dodává: „My jsme se si ambasádou velmi blízcí. Pravidelně ambasádu informujeme o akcích, které u nás chystáme, ať už sami, nebo ve spolupráci s partnery. Informujeme velvyslance a kulturní protokol také o akcích, u kterých si myslíme, že přítomnost někoho z ambasády by byla žádoucí. Pan velvyslanec zpravidla chodí na zahájení divadelního festivalu nebo filmového festivalu. Nebo když tady máme nějaké významné hosty, často přijde šéf kulturního odboru. Obráceně, když například ambasáda pořádá nějakou kulturní akci jako je například den otevřených dveří, tak se přidáme spolu s dalšími zástupci česko-německé scény my.“³⁴

Kulturní vztahy jsou termínem často spojovaným s kulturními instituty, skrze které se státy prezentují v zahraničí. Mezi nejznámější z nich patří britská British Council, francouzský Institut Française, španělský Instituto Cervantes nebo německý Goethe-institut, kterému je v této práci věnována přednostní pozornost. Tyto instituty jsou sice do různé míry nezávislé, do jisté míry však stále plní roli, kterou jim dává jejich domovský stát.

Nabízí se proto otázka, zda se vlastně nejedná o měkčí verzi propagandy, kterýžto výraz vyvolává spíše negativní konotace. Slovo propaganda bývá totiž často spojováno s diktaturami a nesvobodou projevu. Ne zcela nelogicky proto někdy bývá veřejná diplomacie za propagandu zaměňována. Zásadní rozdíl je však ve formě prezentace. Veřejná diplomacie se sice snaží oslovit zahraniční veřejnost, zároveň však usiluje o dialog a je otevřená kritice. Například Německo i mnohé další státy v rámci své prezentace dávají hlas

³⁰ Leonard, Stead, a Smewing, *Public Diplomacy*, 8–12.

³¹ Melissen, *The New Public Diplomacy*, 8.

³² Ayhan, „The Boundaries of Public Diplomacy and Nonstate Actors“, 67.

³³ Melissen, *The New Public Diplomacy*, 25.

³⁴ Tomáš Moravec, Rozhovor s vedoucím tiskového a PR oddělení pražského Goethe-Institutu, zima 2022.

i kritikům establishmentu nebo samy kriticky nahlízejí na některé etapy svých dějin. Na rozdíl od propagandy tak veřejná diplomacie není jednostranná a vyhýbá se očeňování ostatních. „Veřejná diplomacie nenutí (v souladu s Neyovým pojetím měkké moci) přijmout jedno vysvětlení a jedno vidění světa.“³⁵

1.2.3 Kulturní diplomacie

Kulturní diplomacie již dnes neodmyslitelně patří k veřejné diplomacii, potažmo k diplomacii jako takové. Na mezinárodním poli je v rámci kulturní diplomacie aktivní většina států. Míra a rozsah aktivit jednotlivých států se liší podle ekonomického a kulturního kapitálu různých států. Prostředky kulturní diplomacie jsou tak sice někdy proměnlivé, její cíle v podání různých zemí světa jsou však často velmi podobné. Podle Tomalové je „společnou motivací kulturních diplomacií snaha o pozitivní ovlivnění zahraničního publika.“³⁶ Do jisté míry podobné jsou rovněž prostředky k dosažení kýžených cílů. Velmi častá je činnost kulturních center, která jsou jakýmsi středobodem kulturní činnosti daného státu v zahraničí. Přístupy k jejich vedení se v rámci kulturní diplomacie jednotlivých států liší. Například francouzská Alliance Française je řízena z centra, což vyplývá z francouzské centralistické tradice.

Protipólem je pak v této práci zkoumaný Goethe-Institut, u kterého je míra autonomie a tvůrčí svobody širší, což opět vyplývá z německé historické zkušenosti.³⁷ U některých států roli kulturních center přebírají zastupitelské orgány v zahraničí. Typická je rovněž spolupráce kulturních center se zastupitelskými orgány a lokálně také mezi sebou navzájem. Pro menší státy je rovněž charakteristické zaměřovat se pouze na metropole ve státech větších, kde je potenciální publikum větší. V době zavírání Goethe-Institutů na přelomu tisíciletí tuto metodu aplikovalo i německé ministerstvo zahraničí.

Další cílovou skupinou menších států jako je například Česká republika jsou země v její bezprostřední blízkosti, s kterými probíhá čilejší obchodní a kulturní výměna.³⁸ To však platí i pro Německo, které provozuje Goethe-Instituty téměř ve všech zemích, se kterými

³⁵ Tomalová, *Kulturní diplomacie*, 20.

³⁶ Tomalová, 25.

³⁷ Claudia Auer a Alice Srugies, *Public Diplomacy in Germany*, CPD Perspectives on Public Diplomacy, 2013,5 (Los Angeles, Calif: Figueroa Press, 2013), 25.

³⁸ Tomalová, *Kulturní diplomacie*, 29.

sousedí.³⁹

Dalším nezanedbatelným prvkem kulturní diplomacie je podle Tomalové výměna umělců a významných aktérů kulturního života, kteří dále šíří dobré jméno své země. Goethe-Institut proto pravidelně představuje německé autory, filmaře, umělce i hudebníky. Výjimkou není ani podpora vzdělávacích institucí a škol v cizím státě. V Praze funguje například Deutsche Schule Prag, která poskytuje vzdělání kompletně v německém jazyce.⁴⁰

Čilá akademická výměna je znakem dobře fungující kulturní diplomacie. Rovněž v této oblasti je Německo velmi aktivní a nabízí nejrůznější formy stipendií pro zahraniční studenty a akademiky (například skrze DAAD)⁴¹. Do této kategorie částečně spadá i Goethe-Institut, který zprostředkovává mimo jiné jazykové kurzy pro učitele němčiny v rámci své kampaně *Deutsch Lehren Lernen*.⁴²

Rovněž zahraniční vysílání bývá řazeno do kulturní diplomacie. Dobrým příkladem jsou různá zpravodajská vysílání. Mezi ty neznámější patří například britská BBC Worlds Service nebo německá Deutsche Welle, se kterou Goethe-Institut příležitostně spolupracuje.⁴³ V jejich gesci vznikají nejrůznější naučná videa, podcasty, nezávislé zpravodajství atp. Náklady na provoz podobných institucí jsou nemalé, a tak se většinou jedná o státní nebo státem podporované projekty.

Již zmiňovaní krajané a jejich podpora je rovněž typickou součástí kulturní diplomacie. Krajané, mnozí z nich aktivní jak v rámci své komunity i navenek, jsou chápáni jako neformální diplomaté státu jejich původu, protože k němu cítí jistou náklonnost a zároveň slouží jako most ke kultuře státu druhého.⁴⁴ V německém případě se jedná například o spolek Ackermann-Gemeinde zaměřující se sblížení Čechů a Němců.⁴⁵ Goethe-Institut s krajany rovněž spolupracuje. Například pražská německá literatura se stala za třicet let činnosti

³⁹ „Jahrbuch 2020/2021“ (Goethe-Institut, 2021), 95, Katalog der deutschen Nationalbibliothek, https://www.goethe.de/resources/files/pdf234/gi_jahrbuch_2021_web.pdf.

⁴⁰ „Deutsche Schule Prag - Deutsche Schule Prag“, viděno 17. duben 2022, <https://www.dsp-praha.org/component/content/article/10-de/gymnasium/152-ueber-gymnasium?Itemid=256>.

⁴¹ Adresa: c/o Goethe-Institut Masarykovo nábř 32 110 00 Praha 1 Telefon: +420/224 931 182 / +420/702 142 340 E.-mail: infodaad.cz, „Stipendia | DAAD Česká republika“, viděno 1. květen 2022, <https://www.daad.cz/cs/najit-stipendium/stipendia/>.

⁴² „Deutsch Lehren Lernen® - Goethe-Institut“, viděno 17. duben 2022, <https://www.goethe.de/de/spr/unt/for/dll.html>.

⁴³ Deutsche Welle (www.dw.com), „Profil | DW“, DW.COM, viděno 17. duben 2022, <https://www.dw.com/de/profil/s-30626>; Tomalová, *Kulturní diplomacie*, 26.

⁴⁴ Tomalová, *Kulturní diplomacie*, 27.

⁴⁵ „Versöhnung mit Tschechien“, Ackermann-Gemeinde, viděno 17. duben 2022, <https://www.ackermann-gemeinde.de/ziele>.

pražského GI námětem pro celou řadu výstav a konferencí.⁴⁶

2 Německá zahraniční politika

Německá zahraniční politika vychází zejména z tradice pacifismu a multilateralismu. Německo se zasazuje o mír a bezpečnost, a to skrze mezinárodní instituce jako Organizace spojených národů, Severoatlantická aliance, Organizace pro spolupráci a bezpečnost v Evropě, G20 a G7, kterých je Německo členem.⁴⁷ Německá zahraniční politika dále usiluje o omezení zbrojení a distribuce zbraní obecně. Na rozdíl od svých francouzských sousedů na západním břehu řeky Rýn Německo nedisponuje jaderným arsenálem a na světové scéně se zasazuje o jeho omezení.⁴⁸ Pro Německo jsou dále důležitá témata jako ochrana životního prostředí, dekarbonizace ekonomiky, udržitelný rozvoj, kyberbezpečnost a urbanizace, která se často objevují i v programu Goethe-Institutu.⁴⁹ Koncept německé zahraniční politiky se může v kontextu války na Ukrajině, která vypukla v únoru 2022, značně proměnit. Nicméně ve zkoumaném období byly výše zmíněné priority aktuální.

Německé ministerstvo zahraničí vyzdvihuje roli evropské integrace a Evropské unie obecně jako styčné body, které tvoří rámec německé zahraniční politiky.⁵⁰ „Pouze se silnou Evropskou unií a společně se svými partnery v rámci ní může Německo zůstat akceschopné tváří v tvář změnám v globální rovnováze sil.“⁵¹ Jako motor spolupráce při ochraně vnějších hranic a prosazování společné zahraniční a bezpečnostní politiky je i po mnoha desetiletích označováno německo-francouzské sblížení. To posloužilo i jako vzor v rámci česko-německého sblížení v 90. letech. Mnoho institucí včetně Goethe-Institutu přebralo z tohoto úspěšného modelu jisté vzorce pro svou činnost.⁵²

⁴⁶ „Vortrag mit anschließender Diskussion: Boris Blahak: Franz Kafkas Literatursprache. Deutsch im Kontext des Prager Multilingualismus - Goethe-Institut Tschechien“, @GI_weltweit, viděno 1. květen 2022, https://www.goethe.de/ins/cz/de/ver.cfm?event_id=20706762&fuseaction=events.detail.

⁴⁷ Auswärtiges Amt, „Grundprinzipien deutscher Außenpolitik“, Auswärtiges Amt, viděno 12. únor 2022, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/themen/grundprinzipien/216474>.

⁴⁸ Amt; „Nuclear Weapons: Who Has What at a Glance | Arms Control Association“, viděno 12. únor 2022, <https://www.armscontrol.org/factsheets/Nuclearweaponswhohaswhat>.

⁴⁹ Amt, „Grundprinzipien deutscher Außenpolitik“.

⁵⁰ Ibid

⁵¹ Ibid

⁵² Monika Loderová, Rozhovor s Monikou Loderovou – dlouholetou pracovnící Goethe-Institutu, zima 2022.

2.1 Pilíře německé zahraniční politiky

Podle zprávy Vědecké služby Spolkového sněmu je „Auswärtige Kultur – und Bildungspolitik“ (zahraniční kulturní a vzdělávací politika) velmi významným aspektem celkové zahraniční politiky Německa.⁵³ Od 60. let bývá často označována jako takzvaný třetí pilíř zahraniční politiky vedle klasické zahraniční politiky a obchodní zahraniční politiky, která je pro Německo jako výrazně exportní zemi velmi důležitá.⁵⁴

Mezi klasické metody se v německém pojetí zahraniční kulturní politiky řadí programy zprostředkovávající akademickou výměnu, německé školy v zahraničí, a také podpora výuky němčiny jako cizího jazyka. „Podporou mezikulturního dialogu vytváří zahraniční kulturní politika pevný základ pro mezinárodní vztahy a zároveň buduje důvěru v Německo po celém světě.“⁵⁵

Orientace Německé zahraniční kulturní politiky vychází primárně z politických debat vedených v německém parlamentu – Bundestagu. Podle zprávy vědecké služby německého Bundestagu se v posledních letech – zejména po nástupu islámského terorismu – klíčovým prvkem zahraničně-kulturní politiky stal mezikulturní dialog. Ten má podporovat spolupráci a vytvářet mezinárodní platformu pro komunikaci s islámským světem. Co se týče regionálního vymezení, byly zájmovými oblastmi k roku 2006 regiony Blízkého východu, jižní Asie a v menší míře středovýchodní Evropa.⁵⁶

2.2 Historie německé Auswärtige Kultur Politik

S pádem Třetí říše v roce 1945 oficiálně končí jakákoliv samostatná zahraniční politika Německa, které je rozděleno mezi vítězné mocnosti II. světové války do čtyř okupačních

⁵³ „Institutionelle Strukturen und Einbindung in das System der Auswärtigen Kulturpolitik der Bundesrepublik Deutschland“, viděno 12. února 2022, <https://www.bundestag.de/resource/blob/414912/0568e39c4b0e2c59ab740dd792f7b8a7/wd-10-043-06-pdf-data.pdf>.

⁵⁴ Amt, „Grundprinzipien deutscher Außenpolitik“.

⁵⁵ Amt.

⁵⁶ „Das Goethe-Institut – Innen und Außen - Goethe-Institut“, viděno 17. dubna 2022, <https://www.goethe.de/de/uun/jub/inn.html>.

zón. Až po vzniku dvou německých států začíná diplomacie pomalu ožívat. Teprve v roce 1951 vzniká ve Spolkové republice Německo *Auswärtiges Amt* – německé Ministerstvo zahraničí. Část diplomatického personálu jen plynule navázala na svou dřívější činnost, kterou vykonávali již z dobách vlády nacionálního socialismu.⁵⁷ Postupy se však zcela proměnily. Spolková republika Německo se pokoušela o pluralitní, multilaterální a nekonfliktní zahraniční politiku. V západoněmecké diplomacii zavládla „kultura zdrženlivosti“.⁵⁸

Hlavními aktéry v rámci politiky zdrženlivosti byli Goethe-Institut a Institut zahraničně-kulturních vztahů.⁵⁹ Kulturní diplomacii Německa po druhé světové válce se věnuje zejména Petra Baštová. Ta podotýká, že kulturní diplomacie SRN stála na pevných základech a její směřování se s měnícími se kabinetů příliš neměnilo. „Hodnoty, k nimž se západoněmecká kultura hlásila, byly humanismus (antika, západní civilizace), křesťanství (zbožnost, mravnost, věčné hodnoty), a demokracie (svoboda, sociální myšlení, samostatnost).“⁶⁰

Koncepce německé zahraniční politiky se během let několikrát proměnila. V historii poválečné SRN však vznikly pouze tři směrodatné dokumenty, kterými se Západní Německo a později Německo řídilo v otázkách zahraniční politiky. První koncepce byla implementována za vlády sociálně-liberální koalice v roce 1977, druhý dokument s názvem *Konzeption 2000* schválila vláda sociálních demokratů (SPD) a zelených vedená Gerhardem Schröderem a posledním směrodatný a dosud platný dokument přijala za svého druhého funkčního období Angela Merkel z Křesťanské demokratické strany (CDU) s podporou německých liberálů (FDP).⁶¹

Zahraničně kulturní politiky v rámci studené války a v rámci soutěžení dvou německých států nabývala na významu. Podle P. Baštové byla v období 60. a 70. let zahraniční kulturní politiky významnějším tématem, než kdy dříve či později v německé historii.⁶² Právě v tomto období se o zahraniční kulturní politice začíná mluvit jako o *Třetím pilíři* zahraniční

⁵⁷ Andrea Wiegeshoff, „The ‚New Look‘ of German Diplomacy: The West German Foreign Service after the Second World War“, *Diplomacy and Statecraft* 29, č. 2 (2018): 188, <https://doi.org/10.1080/09592296.2018.1452428>.

⁵⁸ Auer a Srugies, *Public Diplomacy in Germany*, 22.

⁵⁹ Auer a Srugies, 22.

⁶⁰ Baštová, „Uvolnění napětí nebo sílící konfrontace?“, 14.

⁶¹ Baštová, „Od nezištné kulturní výměny k prosazování národních zájmů Koncepční proměny zahraniční kulturní politiky SRN a česko(slovensko)-německé kulturní vztah / From Disinterested Cultural Exchange to the Pursuit of National Interests“, 134.

⁶² Baštová, „Uvolnění napětí nebo sílící konfrontace?“, 23.

politiky, kteréžto označení se postupně vžilo. Aktivity zahraničně kulturní politiky se rovněž rozšířily. Nejednalo se už jen pouze o vysokou kulturu, ale také například o mediální činnost, humanitární pomoc méně rozvinutým zemím, ale také o všemožnou kulturní a sportovní výměnu s celou řadou zemí, například s Izraelem.⁶³ Obraz západního Německa v zahraničí se tak postupně zlepšoval.

Dalším faktorem podtrhujícím narůstající důležitost zahraniční kulturní politiky bylo zvýšení počtu Goethe-Institutů po světě. „Počet poboček Goethe-Institutu se během první poloviny 60. let víc než ztrojnásobil.⁶⁴ Prudký nárůst přišel mimo jiné proto, že oba německé státy soupeřily o to, kdo bude v zahraničí lépe vypadat. V průběhu 60. let se již však zcela začala projevovat ekonomická převaha západního Německa, které tak bylo schopno poskytnout svému ministerstvu zahraničí štedřejší rozpočet. Rovněž svoboda projevu, možnost kritiky a velká míra autonomie garantovaná klíčovými aktéry německé zahraniční kulturní politiky ve finále zajistila SRN superioritu nad NDR v oblasti kulturní diplomacie.⁶⁵

Právě zmiňovaná decentralizace byla a do dnešní doby je pro fungování německé zahraniční kulturní politiky příznačná. Její kořeny by se daly hledat ve snaze se jasně vymezit vůči nežádoucím modelům fungování kulturní diplomacie, které přechází v propagandu a postrádají kulturní svobodu. Odstrašujícím příkladem byla pro Spolkovou republiku třetí říše, jejíž model zahraniční politiky byl, jak již bylo zmíněno, velmi centralistický. Proto zvolila SRN cestu co možná nejširší autonomie institucí činných v přeshraniční kulturní výměně jakožto protipól ke své nacistické minulosti. Toto vymezení nahrávalo SRN také v porovnání s více svázanou kulturní diplomacií východoněmeckou, která se musela hlásit ke státní ideologii a spíše se snažila o jednostrannou propagandu než opravdovou kulturní výměnu.⁶⁶

2.2.1 Německá zahraniční politika v období 1990–2020

S nástupem *kancléře sjednotitele* Helmuta Kohla zůstaly obecné hodnoty zahraniční politiky stejné, došlo však na změny jako například větší prosazování němčiny a její výuky

⁶³ Kay Schiller a Chris Young, *The 1972 Munich Olympics and the Making of Modern Germany* (University of California Press, 2010), 218.

⁶⁴ Baštová, „Uvolnění napětí nebo sílící konfrontace?“, 24.

⁶⁵ *Ibid*, 25.

⁶⁶ *Ibid*, 26.

v zahraničí.⁶⁷ Po znovusjednocení Německa zůstaly v chodu diplomatické struktury SRN. Východoněmecký diplomatický aparát zanikl a jeho činnost jeho institucí ukončena. V období Kohlovy vlády směřovala větší část iniciativy v rámci zahraniční kulturní politiky k regionu středovýchodní Evropy, tedy nově svobodným zemím bývalého východního bloku. „Přetrvával důraz na šíření německého jazyka a informací o Německu, což bylo zdůvodňováno mimo jiné poukazy na užitečnost aktivní jazykové politiky pro zájmy německého exportně orientovaného hospodářství.“⁶⁸ Rovněž však pokračovaly dlouhodobé projekty jako například francouzsko-německá spolupráce.⁶⁹

Mezi představiteli některých států, kteří si ještě pamatovali časy Třetí říše, se začaly probouzet obavy ze silného znovusjednoceného Německa, které by pro Evropu opět mohlo znamenat hrozbu. Proto se německá zahraniční politika v 90. letech nesla v duchu „opatření vzbuzujících důvěru a porozumění.“⁷⁰ Obsahové priority se v důsledku znovusjednocení Německa proměnily, uvádí Carola Lentz. „Mezinárodní kulturní spolupráce se nyní týkala především jednoty Německa, vzniku multipolárního světa, globalizace a evropské integrace; na pozadí užší spolupráce v Evropě byly také poprvé formulovány požadavky na evropskou kulturní politiku.“⁷¹

Koncem 90. let, konkrétně v roce 1999, bylo Německo postaveno do nelehké situace kvůli konfliktu, který se v té době odehrával v Kosovu. Německo totiž navzdory své poválečné pacifistické tradici do Kosova vyslalo své vojáky. Na pořadu dne tak byly otázky bezpečnosti. Zahraniční kulturní politika proto musela ustoupit do pozadí.⁷²

Významným dokumentem určujícím další směřování německé zahraniční kulturní politiky je *Konzeption 2000*. Tato koncepce podporuje upevňování německých kulturních a vzdělávacích zájmů v zahraničí. Také si klade za cíl prezentovat navenek moderní Německo, které se drží současných trendů. Důraz je kladen na evropskou integraci a její prohlubování

⁶⁷ Bašťová, „Od nezištné kulturní výměny k prosazování národních zájmů Koncepční proměny zahraniční kulturní politiky SRN a česko(slovensko)-německé kulturní vztah / From Disinterested Cultural Exchange to the Pursuit of National Interests", 147.

⁶⁸ Bašťová, 147.

⁶⁹ Auer a Srugies, *Public Diplomacy in Germany*, 22.

⁷⁰ Bašťová, „Od nezištné kulturní výměny k prosazování národních zájmů Koncepční proměny zahraniční kulturní politiky SRN a česko(slovensko)-německé kulturní vztah / From Disinterested Cultural Exchange to the Pursuit of National Interests", 147.

⁷¹ Lentz, *Das Goethe-Institut*, 143.

⁷² Lentz, 178.

a v neposlední řadě také na mezikulturní dialog.⁷³

Klíčovým bodem je podle tohoto dokumentu pro Německo a jeho zahraniční politiku zejména globalizace a výzvy s ní spojené. Konkrétně si *Koncepce 2000* klade za cíl větší využití nových médií a budování celosvětové vzdělané a informované společnosti.⁷⁴ Již zde je možné sledovat posun od bilaterálních témat. „Zahraněční kulturní politika zprostředkovává kulturu z Německa jako součást evropské kultury“⁷⁵, píše se v tomto dokumentu. Důraz na europeizaci německých témat je tedy zřejmý. Cílovou skupinou německé kulturní diplomacie měla být do budoucna zejména mladá generace, což platí i pro pozdější koncepci z roku 2011.⁷⁶

Do nového století vstoupilo Německo pod vládou G. Schrödera a jeho rudo-zelené koalice. Německo se i nadále řídilo *Koncepcí 2000*, která definovala cíle zahraniční kulturní politiky. Ta se dočkala poměrně kladného přijetí, nicméně naplňování jejich ambiciózních cílů vzhledem k omezeným finančním prostředkům nebylo zcela jednoduché. Německo v kontextu událostí 11. září 2001 zintenzivnilo dialog zejména s islámským světem.⁷⁷ Tyto obecnější cíle se pak jednoznačně propisují do zahraniční kulturní politiky, potažmo do činnosti Goethe-Institutu, který v praxi dané kroky vykonává, například jako součást programu *Evropsko-islámský kulturní dialog*, v rámci kterého byly realizovány různé projekty ve státech Blízkého východu a severní Afriky. Aktivně se do projektu zapojily například Goethe-Instituty v Kábulu a Teheránu.⁷⁸ Kulturní diplomacie tak měla pomoci předcházet teroristickým útokům právě skrze dialog a společné zapojení do kulturních projektů.

Kromě regionu Blízkého východu a severní Afriky zůstávaly priority německé kulturní diplomacie stejné. Německo se při příležitosti konání mistrovství světa ve fotbale v roce 2006 jakožto jeho pořadatel snažilo prezentovat jako otevřená a do budoucna hledící země.

⁷³ Anghelika Klein, „Auswärtige Kulturpolitik Konzeption 2000“, viděno 16. duben 2022, <https://silo.tips/download/auswrtige-kulturpolitik-konzeption-2000>.

⁷⁴ Lentz, *Das Goethe-Institut*, 179.

⁷⁵ Klein, „Auswärtige Kulturpolitik Konzeption 2000“.

⁷⁶ „Auswärtige Kulturpolitik Konzeption 2000“ (Auswärtiges Amt), viděno 1. květen 2022, <https://silo.tips/download/auswrtige-kulturpolitik-konzeption-2000>; „Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik in Zeiten der Globalisierung“ (Auswärtiges Amt, 2011), <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/216926/7d376f02266f1e65c45ac838ea15dc73/akbp-globalisierung-data.pdf>.

⁷⁷ Baštová, „Od nezištné kulturní výměny k prosazování národních zájmů Koncepční proměny zahraniční kulturní politiky SRN a česko(slovensko)-německé kulturní vztah / From Disinterested Cultural Exchange to the Pursuit of National Interests“, 152.

⁷⁸ Lentz, *Das Goethe-Institut*, 192.

Tato iniciativa vycházela z kampaně *Německo, země nápadů*.⁷⁹

Německá zahraniční kulturní politika i pod novou vládou konzervativně-liberální koalice vedené A. Merkelovou „pokračovala v zajetých kolejích“⁸⁰ až do roku 2011, kdy byl představen nový koncepční dokument s dlouhým názvem *Zahraniční kulturní a vzdělávací politika v dobách globalizace: Získávat partnery, zprostředkovávat hodnoty, zastupovat zájmy*.⁸¹ Mezi hlavní cíle patří posílení Evropy, pojištění míru, opečovávání existujících zahraničních vztahů a zakládání nových partnerství. Německá zahraniční vzdělávací politika si dále za cíl „zprostředkování pozitivního a realistického obrazu Německa v zahraničí a propagaci Německa jako místo pro podnikání, vědu a inovace.“⁸² Větší důraz je kladen na ekonomický přesah kulturní diplomacie. Baštová podtrhuje klíčovou změnu oproti předchozím letům co se týče národních zájmů Německa, které jsou poprvé jasněji definovány. „Všimněme si, že namísto obecně prospěšných cílů z předchozích dvou koncepcí (například zajištění míru nebo šíření demokracie a lidských práv) jsou zde jmenovány čistě německé národní zájmy.“⁸³ Lze tedy pozorovat jistý posun, přičemž tato koncepce zůstává v platnosti až do konce zkoumaného období. V porovnání s *Koncepcí 2000* je tak kladen větší důraz na evropský kontinent a šíření pozitivního obrazu Německa na něm. Klíčovým prostředkem k tomuto šíření i nadále zůstává Goethe-Institut.⁸⁴

⁷⁹ Baštová, „Od nezištné kulturní výměny k prosazování národních zájmů Koncepční proměny zahraniční kulturní politiky SRN a česko(slovensko)-německé kulturní vztah / From Disinterested Cultural Exchange to the Pursuit of National Interests“, 153.

⁸⁰ Baštová, 156.

⁸¹ Ibid, 156.

⁸² „Auswärtige Kultur – und Bildungspolitik in Zeiten der Globalisierung“ (Auwärtiges Amt, 2011), <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/216926/7d376f02266f1e65c45ac838ea15dc73/akbp-globalisierung-data.pdf>.

⁸³ Baštová, „Od nezištné kulturní výměny k prosazování národních zájmů Koncepční proměny zahraniční kulturní politiky SRN a česko(slovensko)-německé kulturní vztah / From Disinterested Cultural Exchange to the Pursuit of National Interests“, 156.

⁸⁴ „Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik in Zeiten der Globalisierung“, 5; Baštová, „Od nezištné kulturní výměny k prosazování národních zájmů Koncepční proměny zahraniční kulturní politiky SRN a česko(slovensko)-německé kulturní vztah / From Disinterested Cultural Exchange to the Pursuit of National Interests“, 157.

2.3 Historie Goethe-Institutu

2.3.1 Vývoj Goethe-Institutu v letech 1990-2002

Historie Goethe-Institutu sahá až do poválečných let, nicméně pro tuto práci, zabývající se obdobím po pádu Železné opony začíná být relevantní až období nástupu vlády Helmuta Kohla v roce 1982. Tento kabinet změnil přístup k německé zahraniční kulturní politice, tím pádem i ke Goethe-Institutu jako k jednomu z klíčových aktérů na tomto poli. Carola Lentz, současná ředitelka Goethe-Institutu komentuje situaci 80. let v knize o historii Goethe-Institutu takto: „na rozdíl od koalice SPD-FDP pod vedením Willyho Brandta (1969-1974) a Helmuta Schmidta (1974-1982), která prosazovala princip partnerství a širší pojetí kultury, požadovala nová vláda silnější národní odkaz v zahraniční kulturní politice.“⁸⁵ Za klíčový aspekt práce zahraniční kulturní politiky byla nově považována zejména výuka němčiny.⁸⁶ Naopak se znatelně snížil počet pořádaných kulturních akcí.⁸⁷ „Kulturní programy musely přijmout dalekosáhlé škrtky ve financování: V roce 1992 šlo na kulturní programy o 16,7 % méně finančních prostředků (37 450 DM) než na podporu jazyků (45 000 DM).“⁸⁸ Tento trend, který popisuje p. Richterová, pokračoval i s následujícími lety.

Začala se také objevovat kritika, zvláště ze strany konzervativněji laděných politiků, kteří se na činnost Goethe-Institutu, jakožto šířitele dobrého jména Spolkové republiky v zahraničí dívali spíše skepticky. Kritika na Goethe-Institut dopadala zejména proto, že poskytoval platformu levicově smýšlejícím umělcům a tvůrcům.⁸⁹

Vláda CDU pod vedením Helmuta Kohla se snažila mít Goethe-Institut pod drobnohledem a hnala jej ke větší zodpovědnosti. Stran vlády byla rovněž vyvíjena snaha získat větší vliv na programovou činnost Goethe-Institutu, konkrétně zvýšením počtu zástupců CDU/CSU na valném shromáždění GI.⁹⁰ Po kritické reakci tisku a části politiků však podobné snahy ustaly a Goethe-Institut si zachoval svou neotřesitelnou nezávislost. Programová činnost

⁸⁵ Lentz, *Das Goethe-Institut*, 142.

⁸⁶ „Helmut Kohl glaubte an die kulturelle Dimension Europas“, @GI_weltweit, viděno 2. květen 2022, <https://www.goethe.de/ins/my/de/kul/mag/21001578.html>.

⁸⁷ „Auswärtige Kulturpolitik der Bundesrepublik Deutschland“ (Deutscher Bundestag, 2007), 4, <https://www.bundestag.de/resource/blob/414764/985e4f193867cc676bdc8dff6480f1d/WD-10-053-07-pdf-data.pdf>.

⁸⁸ Richterová, „Der Lange Weg Zum Dialog. Ein Jahrhundert Deutsche Auswärtige Kulturpolitik (1912–2001).“, 54.

⁸⁹ Lentz, *Das Goethe-Institut*, 144.

⁹⁰ Richterová, „Der Lange Weg Zum Dialog. Ein Jahrhundert Deutsche Auswärtige Kulturpolitik (1912–2001).“, 48.

však dále zůstávala některým politikům trnem v oku. Například bavorský předseda vlády Franz Josef Strauß kritizoval Goethe-Institut za vykreslování západního Německa v „ponurých barvách“.⁹¹ Některé kulturní akce totiž reflektovaly západoněmecké problémy s gastarbeitery nebo nekriticky prezentovaly činnost různých mladých subkultur v SRN. Naopak spolkový ministr Genscher se v debatách o roli Goethe-Institutu vždy stavěl za jeho nezávislost. Nicméně výsledkem bylo částečné snížení rozpočtu Goethe-Institutu a to společně s celosvětově klesajícím zájmem o výuku němčiny vedlo ke stagnaci, propouštění zaměstnanců GI.⁹²

Situace se však začala proměňovat po znovusjednocení Německa. Spolkový rozpočet byl tímto krokem sice velmi zatížen, přesto si Goethe-Institut udržel finanční podporu na úrovni z dřívějších let, neboť novou prioritou spolkové vlády se stal region středovýchodní Evropy. V zemích bývalého východního bloku byl o německou, potažmo západní kulturu velký zájem. Proto v roce 1992 byly Goethe-Institutu poskytnuty dodatečné prostředky na výuku němčiny v tomto regionu.⁹³ Goethe-Institutu s tímto velkým východním rozšířením a otvíráním nových institutů přibýlo neúměrně více práce než prostředků. Podle Lentzové se tak Goethe-Institut „vydal s malým větrem v plachtách k novým břehům“⁹⁴.

Mezi lety 1989 až 1994 bylo ve východní Evropě otevřeno celkem 12 nových institutů a 18 čítáren.⁹⁵ V některých zemích se však Goethe-Institut setkával s malým zájmem, jinde často chyběl personál a vše bylo napůl improvizované. Obecně se však Goethe-Institut snažil navázat vztahy s místními institucemi, které se ve své činnosti nějak orientovaly na Německo a němčinu. Rovněž vztahy s politickými elitami dané země byly důležité, a tak se je jednotliví ředitelé snažili navázat.⁹⁶ V zemích, které strávily posledních čtyřicet let za Železnou oponou byla velká poptávka po západní kultuře, a tak ji bylo občas těžké uspokojit. Přes prvotní nejistotu však bývá východní rozšíření považováno za úspěšné. Znamenalo tak pro Goethe-Institut bod zvratu a bylo doprovázeno vlnou euforie.⁹⁷

Nultá léta 21. století přinesla nové výzvy a témata. Prioritním regionem již přestává být

⁹¹ Lentz, *Das Goethe-Institut*, 146.

⁹² „Auswärtige Kulturpolitik der Bundesrepublik Deutschland“, 4.

⁹³ Richterová, „Der Lange Weg Zum Dialog. Ein Jahrhundert Deutsche Auswärtige Kulturpolitik (1912–2001).“, 55.

⁹⁴ Lentz, *Das Goethe-Institut*, 148.

⁹⁵ Richterová, „Der Lange Weg Zum Dialog. Ein Jahrhundert Deutsche Auswärtige Kulturpolitik (1912–2001).“, 52.

⁹⁶ Lentz, *Das Goethe-Institut*, 149.

⁹⁷ Lentz, 150.

středovýchodní Evropa, kde byla německá kultura již do jisté míry etablována. Prioritními se stávají regiony Blízkého Východu, Afriky, ale také Asie. Těmto novým cílům a rostoucím očekáváním však zcela neodpovídaly Goethe-Institutu přidělené finanční prostředky.⁹⁸ Na přelomu tisíciletí Goethe-Institut musel na některých místech omezit, nebo úplně ukončit svou činnost, často k nelibosti obyvatel dané země. Příkladem může být Island, který vzhledem k nízkému počtu obyvatel a ekonomické náročnosti provozu GI v těchto končinách o svůj Goethe-Institut přišel.⁹⁹ V roce 2000 tak vzhledem k rostoucím cenám nájmu, celkovému provozu a omezené finanční podpory od německé vlády bylo v činnosti po světě 129 Goethe-Institutů. Pro srovnání k roku 2021 bylo na světě aktivních 158 Goethe-Institutů.¹⁰⁰

2.3.2 Vnitřní reformy Goethe-Institutu

S nástupem rudo-zelené koalice Sociálních demokratů a Zelených přišla pro Goethe-Institut nová naděje. Tehdejší ministr zahraničí Joschka Fischer prohlásil, že bude bojovat za zájmy Goethe-Institutu „jako lev“¹⁰¹. Nicméně úsporné politiky ministerstva financí tvrdě dopadly také na Goethe-Institut, kterému přes přibývající výzvy na přelomu tisíciletí klesl rozpočet o 11 % vzhledem k roku 1998.¹⁰² V rámci úsporných opatření se proto v roce 2000 sloučil s Inter Nationes, což byla organizace zprostředkovávající informace o Německu.¹⁰³ Oficiální název tak nyní zněl *Goethe-Institut Inter Nationes*. V roce 2003 se však Goethe-Institut vrátil ke svému původnímu kratšími jménu. Ke kýženým výsledkům však fúze nevedla. Finanční problémy přetrvávaly a Goethe-Institut byl navíc stížen vysokou fluktuací na vedoucích pozicích. Mladí spolupracovníci nepřicházeli a věkový průměr mezi zaměstnanci tak stoupl nad padesát let.¹⁰⁴

Před rokem 2005, tedy předcházející úplné konsolidaci rozpočtu Goethe-Institutu, se dokonce uvažovalo o zavírání Goethe-Institutů v Evropě na úkor jiných částí světa s tím, že síť v Evropě aktivních Goethe-Institutů je dostatečně hustá. Tento dialog byl veden zejména v kontextu události 11. září 2001 a také dokončenému začlenění regionu středovýchodní

⁹⁸ Lentz, 180.

⁹⁹ Ibid, 182–83.

¹⁰⁰ „Jahrbuch 2020/2021“.

¹⁰¹ Lentz, *Das Goethe-Institut*, 183.

¹⁰² Ibid, 184.

¹⁰³ Elisabeth Altmann, „Kernbereiche und Reformbedarf Auswärtiger Kulturpolitik des Bundes- unter besonderer Berücksichtigung der Arbeit ausgewählter Goethe-Institute und Deutscher Schulen in Europa“ (Universität Bremen, 2003), 184, <https://media.suub.uni-bremen.de/handle/elib/1928>.

¹⁰⁴ Lentz, *Das Goethe-Institut*, 184.

Evropy do západních struktur. Nakonec však k podobným krokům nedošlo.

Negativní vývoj přelomu století však přinesl i jistá pozitiva. Goethe-Institut prošel řadou reformem, které jeho činnost zefektivnily. Reformy byly implementovány zejména v ředitelském období Jutty Limbach (2002–2008) a dokončeny za vedení Klause-Dietera Lehmana (2008-2020). Hlavní tři oblasti téměř dvě dekády trvajících reform bylo zlepšení strategického řízení, efektivnější sestavování rozpočtu a regionalizace.

Tyto změny umožnily efektivnější nakládání s rozpočtem jednotlivých institutů, který byl v dřívějším období velmi rigidní. Konkrétně bylo na jednotlivé oblasti činnosti alokováno určité množství zdrojů, které v případě nevyčerpání nebylo možno použít k jiným účelům, což bylo ekonomicky velmi neefektivní. Po reformách byl již tento systém vyrazen a alokace zdrojů se tak znatelně zjednodušila a zefektivnila.¹⁰⁵

Regionalizace přenesla větší pravomoci na vedoucí regionální instituty, které nyní vyjednávají s mnichovskou centrálou o rozpočtu pro celý svůj region, přičemž následně finance rozdělují mezi instituty ve svém regionu.¹⁰⁶ Zavedením tohoto „prostředníka“ se zefektivnilo plánování projektů a posílila se regionální spolupráce. Přibýlo také projektů, na kterých instituty spolupracují v rámci svých regionů.¹⁰⁷

V posledních letech je pro Goethe-Institut také velmi typická spolupráce s kulturními instituty jiných, zejména evropských zemí, se kterými v některých případech v zahraničí dokonce sdílí prostory.¹⁰⁸ Dlouhodobě fungující je spolupráce s Alliance Française, British Council, ale i dalšími kulturními instituty nebo přímo s Evropskou unií.¹⁰⁹

Goethe-institut se tak pomalu stával stále provázanějším. Dříve tak hojný export vlastní kultury a bilaterální výměny v období raných nultých let 21. století ustupovat globálnějším tématům.¹¹⁰ Přesvědčením ředitelky Limbachové (2002-2008) bylo, že „v novém tisíciletí by Goethe-Institut neměl být pouze symbolem výuky německého jazyka a kultury, ale měl by také reprezentovat "liberálně-demokratické hodnoty", které Německo ztělesňuje.“¹¹¹

¹⁰⁵ Lentz, 186.

¹⁰⁶ Ibid, 187.

¹⁰⁷ „Jahrbuch 2004/2005“ (Goethe-Institut, 2005), 8, Katalog der deutschen Nationalbibliothek, <https://d-nb.info/1129904180/34>.

¹⁰⁸ „Jahrbuch 2004/2005“, 4.

¹⁰⁹ Moravec, Rozhovor s vedoucím tiskového a PR oddělení pražského Goethe-Institutu; EU National Institutes for Culture- EUNIC, „About“, EU National Institutes for Culture - EUNIC, viděno 2. květen 2022, <https://www.eunicglobal.eu/about>.

¹¹⁰ Lentz, *Das Goethe-Institut*, 191.

¹¹¹ Lentz, 192.

Toto její přesvědčení se také promítlo do celkové činnosti Goethe-Institutu v nultých letech 21. století.

2.3.3 Konsolidace a vývoj v období 2005–2020

Poslední zkoumané období se nevyznačuje žádnými velkými změnami. Goethe-Institut dokončil vnitřní reformy a konsolidoval se. Co se týče činnosti, zůstaly cíle GI v posledních dekádách víceméně stejné. Toto období se nevyznačuje nutně velkými předěly a obraty, ale spíše postupným zintenzivňováním činnosti jednotlivých Goethe-Institutů. Období relativní stability i přes četné konflikty po celém světě víceméně kopíruje dlouholetou vládu německé kancléřky Angely Merkelové. Podle Lentzové vykazovaly kabinetů pod vedením A. Merkelové větší zájem o zahraniční kulturní politiku než vlády předešlé.¹¹² Dále se tak prohlubovala mezinárodní multilaterální spolupráce a zintenzivnila se snaha o výuku němčiny, což dosvědčuje mírný nárůst počtu účastníků jazykových kurzů v posledních letech.¹¹³

Někdejší ministr zahraničí Frank-Walter Steinmeier v prvním a třetím kabinetu Angely Merkel přikládal zahraniční kulturní politice velký význam. Podle něj se nejednalo jen o „nice to have“ prostředek zahraniční politiky, nýbrž o její integrální součást, která nesmí být opomíjena. Pozdější prezident Německa Steinmeier dokonce označil zahraniční kulturní politiku za součást *Realpolitik*.¹¹⁴

V tomto období rovněž pokračoval německý zájem o Afriku, který opět do velké míry reflektoval činnost Goethe-Institutu, jakožto jednoho z hlavních zprostředkovatelů německé kultury v zahraničí. Konkrétním tématem řešených problémů je kupříkladu německá koloniální minulost a vyrovnání se s ní.¹¹⁵

Po úspěšné konsolidaci zdrojů a implementaci všech reforem stojí nyní Goethe-Institut na pevných základech. Témata představovaná v rámci nových projektů, které Goethe-Institut realizuje, nebo na jejichž realizaci se podílí, reflektují aktuální palčivé problémy doby, jako jsou například lidská práva, životní prostředí, snaha o mírové řešení konfliktů a udržitelnost. V rámci své činnosti se GI rovněž snaží využít nejaktuálnější technologie. Jeho dlouhodobá

¹¹² Lentz, 213.

¹¹³ „Jahrbuch 2020/2021“.

¹¹⁴ Lentz, *Das Goethe-Institut*, 214.

¹¹⁵ *Ibid*, 214.

snaha o digitalizaci tak v dnešní online době přináší kýžené výsledky.

2.4 Fungování Goethe-Institutu

Jedním z nevýznamnějších, ne-li nejvýznamnějším aktérem v rámci německé veřejné a kulturní diplomacie, potažmo *zahraniční kulturní politiky*, jak bývá v Německu označována, je Goethe-Institut. Jedná se o kulturní institut, který v roce 2021 oslavil již své 70. narozeniny.¹¹⁶

Výroční zpráva Goethe-Institutu za rok 2020 uvádí, že po celém světě je momentálně v provozu 158 poboček Goethe-Institutu, z nichž je 63 situovaných v Evropě.¹¹⁷ Pobočky se dále dělí do regionů, v rámci kterých probíhá užší programová spolupráce. „Každý institut má vybudovanou síť kulturních společností a nespočet kontaktů na příslušné kulturní a vzdělávací scéně. Jedná se o síť galerií, muzeí, knihoven, univerzit, nezávislých kulturních institucí a mnoha dalších partnerů.“¹¹⁸ Ročenka zmiňuje také význam a důležitost celoevropských projektů s nadnárodním přesahem.

Goethe-Institut se také programově podílel na německém předsednictví Rady EU, konkrétně prezentací nejaktuálnějších a nejpálčivějších témat, která hýbou německou, potažmo evropskou veřejností. „Oslovili jsme více než 100 milionů lidí v Evropě debatami o dopadech umělé inteligence, vývojem konceptů klimaticky neutrálního cestování, instalacemi na veřejných místech, které poutají pozornost, a mezigeneračními rozhovory o Evropě.“¹¹⁹ Napříč Evropou Goethe-Instituty společně s lokálními partnery (například s velvyslanectvími) uspořádaly na 200 akcí a workshopů.

V této práci je velký důraz kladen na programový posun v období od pádu Železné opony až do roku 2020. Proto je důležité zmínit celoevropská témata a celoevropské hodnoty, ke kterým se Goethe-Institut hlásí. Od roku 2015 je „práce v Evropě“ zahrnutá i ve stanovách Goethe-Institutu.¹²⁰ Jedná se tak hlavně o evropská témata s německou účastí, spíše než o čistě německé projekty. Mezi hodnotové základy nadále patří „svoboda, otevřenost, volný pohyb osob a spravedlnost.“¹²¹

¹¹⁶ Altmann, „Kernbereiche und Reformbedarf Auswärtiger Kulturpolitik des Bundes- unter besonderer Berücksichtigung der Arbeit ausgewählter Goethe-Institute und Deutscher Schulen in Europa“, 73.

¹¹⁷ „Jahrbuch 2020/2021“, kap. 1.

¹¹⁸ Ibid, 74.

¹¹⁹ Ibid, 76.

¹²⁰ Ibid, 76.

¹²¹ Ibid, 76.

2.4.1 Regionální uspořádání Goethe-Institutu

Goethe-Institut má hlavní sídlo v Mnichově a dále se dělí do regionů. V jednotlivých regionech je pak vždy jeden regionální institut, pod který de iure spadají všechny ostatní instituty. Komunikace mezi instituty v rámci regionu probíhá na denní bázi. Je tomu tak proto, že v rámci jednotlivých regionů často instituty organizují podobné projekty, ale také si pomáhají s administrativními věcmi či marketingem a PR. V kontaktu jsou však Goethe-Instituty po celém světě. To kvituje i mluvčí pražského Goethe-Institutu Tomáš Moravec. „Být zaměstnancem Goethe-Institutu znamená, že máte partnery, přátele a kolegy opravdu po celém světě. Já ze své pozice jsem denně v kontaktu s lidmi z opačného konce světa a naším komunikačním jazykem je němčina, což je vlastně pozoruhodný jev.“¹²² Stejně tak jsou jednotlivé instituty v neustálém kontaktu s mnichovskou centrálou, kdy zástupci zahraničních institutů referují o svých projektech a představují budoucí programové směry.¹²³

2.4.2 Nezávislost Goethe-Institutu

Narozdíl od jiných kulturních institutů, jako je například Alliance Française, bývá Goethe – Institut označován jako nezávislá instituce. Zatímco britská British Council nebo španělský Instituto Cervantes jsou úzce provázány se svými ministerstvy zahraničí, Goethe-Institut požívá velkou míru autonomie ve své činnosti i plánování. V některých obdobích byla nezávislost Goethe-Institutu částečně omezována ze strany spolkové vlády. Tato perioda však pro zdvihnutí se odpor z liberálních kruhů německé společnosti rychle skončila.¹²⁴

K pochopení tohoto problému je nutné nahlédnout do zakládajících dokumentů Goethe-Institutu a také do smluv, které definují právní vztahy mezi Goethe-Institutem a spolkovou vládou, respektive německým ministerstvem zahraničních věcí. Rovněž struktura řízení GI mnohé napoví. Do širšího rámce této debaty spadá také financování Goethe-Institutu, které pochází z větší části právě od spolkové vlády.

2.5 Právní rámec GI

Goethe-Institut je de iure neziskový spolek. Skládá se z deseti oddělení, která se dále dělí do

¹²² Moravec, Rozhovor s vedoucím tiskového a PR oddělení pražského Goethe-Institutu.

¹²³ „Rahmenvertrag des. Goethe-Instituts“ (2004), §4, https://www.goethe.de/resources/files/pdf215/rahmenvertrag_de_15jan21.pdf.

¹²⁴ Lentz, *Das Goethe-Institut*, 144.

celé řady „pododdělení“. Na tomto schématu fungují všechny zahraniční pobočky GI. „Oddělení a sekce jsou podřízeny výkonné radě, která má stálé zastoupení v Berlíně a Mnichově.“¹²⁵ V čele Goethe-Institutu stojí prezident Goethe-Institutu, který předsedá prezidiu a zodpovídá se valnému shromáždění. Ve dvanáctičlenném prezidiu náleží 2 hlasy zástupcům spolkové vlády. Zastoupena jsou ministerstva financí a zahraničních věcí.¹²⁶

Náplň činnosti Goethe-Institutu definují jeho stanovy následovně: „Účelem spolku je podporovat znalost a rozvoj německého jazyka v zahraničí, napomáhat mezinárodní kulturní spolupráci a zprostředkovat tak komplexní obraz Německa poskytováním informací o kulturním, společenském a politickém životě. (GI) podporuje vědu a výzkum, vzdělávání, umění a kulturu, jakož i mezinárodní porozumění v Německu, v Evropě a ve světě.“¹²⁷ Tyto a další úkoly deleguje na Goethe-Institut německé ministerstvo zahraničí, které se tak vzdává části svých pravomocí právě ve prospěch Goethe-Institutu. V gesci Goethe-Institutu je tak již zmiňovaná výuka němčiny a její zlepšování, podpora studentů němčiny skrze stipendia, ale také spolupráce s dalšími kulturními institucemi. Obraz Německa je pak nejčastěji šířen skrze různé kulturní akce, které nenásilnou formou představují spolkovou republiku a s ní spjatou kulturu. Goethe-Institut dále vydává různé brožury, ročenky a další tiskoviny, které slouží k dotvoření obrazu Německa v zahraničí. Nemalou roli hrají také výroční zprávy Goethe-Institutu, které slouží nejen veřejnosti, ale také jako zpětná vazba pro německé ministerstvo zahraničí při každoroční evaluaci činnosti Institutu.¹²⁸ V dnešní době je nepostradatelnou součástí činnosti GI také sebe prezentace na sociálních sítích a na internetu. Lokální mutace komunikačních kanálů se pro každý region liší a obsah je tak vždy relevantní. To platí i pro činnost Goethe-Institutu obecně, neboť jednotlivé instituty mají velkou míru autonomie v rámci přípravy programu a sebe prezentace.¹²⁹

Primárním posláním Goethe-Institutu není připravit půdu pro německou expanzi na daný trh, nýbrž opravdu zlepšit percepci Německa v zahraničí v duchu Neyovy idey soft power. I přesto, že Goethe-Institut disponuje vlastními zdroji (jedná se většinou o výtěžky ze vstupného na různé kulturní akce, a hlavně poplatky za jazykové kurzy), není jeho primárním

¹²⁵ „Vereinsatzung des Goethe-Instituts“ (2000), §2,1,
https://cms.goethe.de/goethe/goethe/_files/pdf251/vereinssatzung-de-2022_21feb22-korr.pdf.

¹²⁶ Vereinsatzung des Goethe-Instituts, §7, 3.

¹²⁷ Ibid, §2.

¹²⁸ Ibid §2, 3.

¹²⁹ Moravec, Rozhovor s vedoucím tiskového a PR oddělení pražského Goethe-Institutu.

účelem vykazovat zisk. To potvrdil i bývalý ředitel GI Klaus-Dieter Lehmann v rozhovoru pro německou stanici Deutsche Welle. Podle něj je to právě činnost bez záměru vydělávat peníze, která Goethe-Institutu garantuje jeho mezinárodní uznání a dlouhodobě vysokou důvěryhodnost, což opět zapadá do teoretického rámce soft power a její správné aplikace.¹³⁰ Data ohledně přesné výše finančních subvencí nejsou veřejně dostupná. Nicméně mluvčí pražského Goethe-Institutu Tomáš Moravec potvrzuje, že například pražský GI je vlastními zisky schopný pokrýt něco mezi jednou třetinou a jednou čtvrtinou svých celkových nákladů.¹³¹ Proto musí být Goethe-Institut finančně podporován na základě právního ujednání mezi spolkovou vládou a Goethe-Institutem.¹³² To v rozhovoru pro Deutsche Welle potvrdil i někdejší ředitel Lehman: „Nejsme státní podnik. Jsme nezávislý právní subjekt. Dvě třetiny našeho rozpočtu poskytuje německý parlament a jedna třetina pochází z našeho vlastního zisku. Co se týče obsahu našich programů, jsme však zcela autonomní. Tento fakt je uznáván po celém světě a my z něj čerpáme svou důvěryhodnost.“¹³³

3 Goethe-Institut v Praze

Ke kulturní diplomacii patří i symbolika a reprezentativnost. V případě pražské pobočky Goethova Institutu se opravdu jedná o reprezentativní stavbu. Budova pražského Goethova Institutu se nachází na Masarykově nábřeží 32, tedy v samém centru Prahy jen pár metrů od řeky Vltavy. Jedná se o honosnou secesní stavbu, s dlouhou historií, která sahá až do roku 1905.¹³⁴ Tu je potřeba krátce představit, neboť jak uvádí mluvčí pražského Goethe-Institutu a vedoucí PR a marketingového oddělení Tomáš Moravec: „Kulturní diplomacie se odehrává i na mnoha symbolických úrovních. Jednou z nich je i tento dům.“¹³⁵ Budova byla původně postavena jako sídlo První české zajišťovací banky. O její návrh se postaral významný architekt Jiří Stibral.¹³⁶

„Po roce 1948 ten dům nečekal moc hezký osud. Byl zestátněn a zakomponován do toho, co

¹³⁰ Deutsche Welle (www.dw.com), „Goethe-Institut Looks Back on 60 Years of Cultural Exchange | DW | 29.07.2011“, DW.COM, viděno 28. listopad 2021, <https://www.dw.com/en/goethe-institut-looks-back-on-60-years-of-cultural-exchange/a-15277312>.

¹³¹ Moravec, Rozhovor s vedoucím tiskového a PR oddělení pražského Goethe-Institutu.

¹³² Rahmenvertrag des Goethe-Instituts.

¹³³ Welle (www.dw.com), „Goethe-Institut Looks Back on 60 Years of Cultural Exchange | DW | 29.07.2011“.

¹³⁴ „Tento imponantní dům“, *Večerník Praha*, 11 1999.

¹³⁵ Moravec, Rozhovor s vedoucím tiskového a PR oddělení pražského Goethe-Institutu.

¹³⁶ Beneš & Michl www.benes-michl.cz, „Skryté poklady architektury - 88. díl – Palác První české zajišťovací banky (Goethe-Institut)“, viděno 24. duben 2022, <https://www.tvarchitect.com/video/skryte-poklady-architektury-palac-prvni-ceske-zajistovaci-banky-goethe-institut/>.

je dnes Česká národní banka. Následně zde dlouhé roky sídlila východoněmecká ambasáda. Za sametové revoluce se následně zjistilo, že ten dům stále patří k lenním výsostným územím východního Německa, ale pak se navrátil do vlastnictví těch, kdo ho znárodnili, tedy Československého státu, dnešní České republiky, konkrétně ministerstvu zahraničí. Na přímluvu tehdejšího prezidenta Václava Havla přešel do vlastnictví Západního Německa. Politiku tak vystřídala kultura. To, že nyní v budově již 32 let sídlí německý kulturní institut má pro nás velkou symbolickou hodnotu, protože mnoho Pražanů si tento dům pamatovalo jako nepřístupný objekt, v kterém sídlili ti političtí Němci a moc se do něj nemohlo. Pro nás je proto velmi důležité jej otevírat.“¹³⁷

Pozlacená zábradlí a stěny obkládané mramorem mají však podle Tomáše Moravce i svá úskalí. „Moderní instituty vypadají dosti jinak, není to mramorový palác na břehu Vltavy, ale spíš coworking prostory moderního stylu. My trochu narážíme na to, že když k nám chodí lidé na kulturní akce, tak se trochu bojí, protože je vše lemováno zlatem a mramorem. Ta banka byla zkrátka stavěná tak, aby udělala dojem. My chceme říct: pojd'te dál a užijte si to tady. Je pro nás také velmi důležité tady být, nějak symbolicky působit a hlásit se k havlovskému odkazu a k tomu, že už tady 30 let působíme a máme výborné vztahy se státem i s městem Praha.“¹³⁸

Bývalý ředitel pražského institutu mezi lety 2014 až 2018, Berthold Franke, vzpomínal v rozhovoru ke 30. narozeninám pražského GI na onu krásnou budovu. „Pokud je člověk převelen do Prahy, reagují kolegové z ostatních Goethe-Institutů zpravidla slovy „Ach, tam jsi přece v tom nádherném domě!“ Zcela jistě to přitom není jen výraz obdivu pro naši práci v Praze, nýbrž i pro přepych a krásu, pro nádherné výhledy z oken přes Vltavu až na Hrad a pro symbolickou kvalitu, která tkví v historii domu, přičemž se všechno z toho přenáší na to, co se v domě děje.“¹³⁹

Symbolická rovina kulturní diplomacie hraje v tomto případě opravdu významnou roli. Na druhou stranu poskytuje honosná budova na břehu Vltavy Goethe-Institutu jistou míru vážnosti. Nachází se zde také knihovna s převážně německojazyčnou literaturou, probíhají zde jazykové kurzy, pravidelné výstavy a celá řada dalších akcí. Skrze svou činnost se tak

¹³⁷ Moravec, Rozhovor s vedoucím tiskového a PR oddělení pražského Goethe-Institutu.

¹³⁸ Moravec.

¹³⁹ „Jak se ze samozřejmého stalo něco zvláštního“, @GI_weltweit, viděno 27. duben 2022, <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ueb/jub/22020945.html>.

Goethe-Institut snaží co nejvíce otevřít veřejnosti.¹⁴⁰ K úspěšné třicetileté činnosti Goethe-Institutu poblahopřál i tehdejší německý velvyslanec v České republice Christoph Israng.¹⁴¹

3.1 Začátky Goethe-Institutu v Praze

Institut samotný byl založen 4. října roku 1990, symbolicky jeden den po znovusjednocení Německa, tudíž je k roku vydání této práce aktivní již 32. rokem. Zcela přístupný pro veřejnost se institut stal až 3. února roku 1993 po slavnostním otevření, kterého se zúčastnili tehdejší český ministr kultury Milan Uhde a spolkový ministr zahraničí Klaus Kinkel.¹⁴² Porevoluční doba byla naplněna euforií, která se promítla i do česko-německých vztahů. Tehdejší ředitel pražského Goethe-Institutu Jochen Bloss na mnoha akcích uvítal i českého prezidenta Václava Havla. Heslem doby byla jednota v rozmanitosti.¹⁴³ Historické okolnosti okolo Mnichovské dohody, početné německé menšiny v Čechách i na Moravě během první Československé republiky a jejich poválečný odsun nestavěly Goethe-Institut do dobré výchozí pozice. Nicméně kladný postoj tehdejšího prezidenta Václava Havla, který měl pro kulturu jakožto dramatik velké pochopení, společně s euforií ze svobody usnadnily Goethe-Institutu jeho začátky. Na 90. léta vzpomíná také Monika Loderová, dlouhodobá zaměstnankyně Goethe-Institutu. Od ranných 90. let až do současnosti Loderová pracuje pro Goethe-Institut, nejdříve jako tlumočnice, následně se přesunula do programového oddělení. Jako svědkyně, účastnice a spoluorganizátorka událostí v této práci zkoumaných jen potvrzuje závěry současné prezidentky Goethe-Institutu i Caroly Lentz o posunu Goethe-Institutu k evropským tématům.

V prvních letech Goethe-Institutu byly česko-německé debaty o společné historii často poměrně vyhrocené. K citelnému zlepšení došlo v roce 1997, kdy byla podepsána Česko-německá deklarace a zároveň byl založen Česko-německý fond budoucnosti, který se postaral o odškodněné oběti násilného odsunu po druhé světové válce. Společné vztahy se tak konečně ozdravily a do velké míry se zbavily břemen minulosti, i když ta do jisté míry

¹⁴⁰ „Goethe30“, viděno 24. duben 2022, <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ueb/jub.html>.

¹⁴¹ „Goethe30“.

¹⁴² „Ten nejhezčí úkol“, @GI_weltweit, viděno 24. duben 2022, <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ueb/jub/22043452.html>.

¹⁴³ Lentz, *Das Goethe-Institut*, 159.

v české společnosti přetrvávají.¹⁴⁴

Témata se od 90. let sice proměnila, nicméně hlavní hodnoty zůstaly stejné. Goethe-Institut nadále zůstává platformou pro svobodnou a kultivovanou výměnu názorů a pořadatelem akcí, které si kladou za cíl spojovat.

3.2 Kulturní program Goethe-Institutu a jeho proměny

Kulturní diplomacie se vyznačuje orientací na dlouhodobé cíle. Tím pádem je pro ni klíčová konzistence, což platí i pro kulturní program Goethe-Institutu. Ten se sice částečně proměnil, některé jeho prvky však stále zůstávají aktuální, z dalších se již stala tradice. Od roku 1990 do roku 2020 však došlo k velkému posunu, jak v mentalitě lidí, tak v dostupných technologiích. Proto se určité body programu proměnily.

Z archivů pražského GI vyplývá, že zejména 90. léta se nesla v trochu jiném duchu než následující desetiletí. V té době byla diskutována na různých konferencích aktuálnější, a ne zcela uzavřená kapitola odsunu sudetských Němců. Goethe-Institut se otevíral veřejnosti, stejně tak probíhalo mnoho konferencí a setkání, které sdružovaly spíše kulturní, politické a akademické elity než širší veřejnost. Celá spolupráce se odehrávala primárně na bilaterální úrovni, od které však Goethe-Institut v Praze i jinde po světě postupně ustupuje. „Německo-české vztahy byly v prvních letech alfou a omegou programu. Například pojem *vyhnání sudetských Němců* byl tehdy v České republice široké veřejnosti sotva známý, ale pak, v 90. letech se o něm začalo bouřlivě diskutovat,“ uvádí dlouholetá zaměstnankyně pražského institutu Monika Loderová.¹⁴⁵

Doba německo-českých námětů jakožto primárního tématu Goethe-Institutu již skončila. Přesto však Goethe-Institut tuto tematiku pravidelně oživuje. Na významu však nabyla jiná témata. Tomáš Moravec zmiňuje klíčovou roli témat celoevropských, na kterých se Německo spolupodílí. Jedna z aktuálních expozic s názvem *Les* tento posun demonstruje velmi výstižně. „Na projektu se podílí rakouský umělec, německý biolog, les samotný je z Estonska a projekt se představuje v České republice. (Do budoucna) půjde spíše o

¹⁴⁴ „Česko-německé vztahy v číslech“, *Asociace pro mezinárodní otázky* (blog), 7. březen 2019, 78, <https://www.amo.cz/cesko-nemecke-vztahy-v-cislech/>; Lentz, *Das Goethe-Institut*, 171.

¹⁴⁵ Lentz, *Das Goethe-Institut*, 171.

myšlenky, které z Německa vycházejí, ale nemusí to být nutně založeno na tom, že vše bude mít jen německou účast nebo česko-německou bilaterální nótu,¹⁴⁶ uvedl Moravec.

Lze tedy pozorovat jistý posun v představovaných tématech. Ten vyplývá také z proměn Německa jako takového, které se během posledních desetiletí stalo více multikulturní a diverzifikovanou zemí s četnými menšinami. Změna tak nastává přirozeně společně s vývojem německé společnosti k větší kulturní otevřenosti a k postupnému stírání hranic v rámci Evropské unie. Tomáš Moravec tento posun demonstruje na příkladu předních německy píšících autorů a autorek. „Dostáváme k tomu, kdo je to německý autor. Na Světu knihy budou za Německo dvě autorky. Yoko Tawada, což je německy píšící autorka japonského původu a Nino Haratischwili, což je slavná německy píšící autorka gruzínského původu. Takže i tím, jak multikulturní a otevřené Německo je, tak už to není takové, jako v 90. letech, kdy dominovala česko-německá témata.“¹⁴⁷ Kulturní pilíř Goethe-Institutu tak v posledních 30 letech prošel postupným vývojem a z roviny bilaterální postoupil na úroveň multilaterální v rámci diskutovaných témat.

Druhým a stejně podstatným pilířem činnosti Goethe-Institutu v zahraničí je šíření a výuka německého jazyka. V této oblasti k radikálnějším posunům nedošlo. Goethe-Institut si dlouhodobě zakládá na kvalitní výuce poskytované profesionálními učiteli němčiny. Kvalita tak převažuje nad kvantitou. V jednotlivých kurzech tak většinou bývá okolo dvanácti žáků.¹⁴⁸ Velmi úspěšným projektem v oblasti jazykového vzdělávání je Deutsch Lernen Lehren, program zaměřený na přípravu budoucích učitelů němčiny. Jedná se o jeden z kmenových projektů Goethe-Institutu, který dlouhodobě produkuje kvalitní učitele němčiny.¹⁴⁹ Jde o poměrně náročný program, který však budoucí kantory dobře připraví na jejich pozdější práci. Certifikát udělený po absolvování kurzu je vysoce ceněn a mezinárodně uznáván a nabízí tak nezpochybnitelnou kvalifikaci k učení německého jazyka.¹⁵⁰ Stejně tak další jazykové certifikáty, které lze obdržet po úspěšném složení dané jazykové zkoušky, jsou mezinárodně uznávány.

¹⁴⁶ Moravec, Rozhovor s vedoucím tiskového a PR oddělení pražského Goethe-Institutu.

¹⁴⁷ Moravec.

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ Michael Legutke a Sabine Rotberg, „Deutsch Lehren Lernen (DLL) – das weltweite Fort- und Weiterbildungsangebot des Goethe-Instituts“, *Informationen Deutsch als Fremdsprache* 45, č. 5 (11. říjen 2018): 605–34, <https://doi.org/10.1515/infodaf-2018-0082>.

¹⁵⁰ „Deutsch Lehren Lernen® - Goethe-Institut“.

3.2.1 Příklady programu Pražského Goethe-Institutu 1990–2020

Jak již bylo zmíněno, program Goethova Institutu se ve sledovaném období proměnil. Jeho priority se posunuly od užší bilaterální perspektivy k europeizované vizi kultury. To vyplývá z rozhovorů s Tomášem Moravcem i Monikou Loderovou, kteří jsou za program a jeho tvorbu v rámci pražského Goethe-Institutu spoluzodpovědní. Jejich výpovědi podporují také materiály v archivu institutu. Z ročenek, zpráv a záznamů o pořádaných akcích, které jsou rozvedeny v této podkapitole, vyplývá stejný závěr.

Například v roce 1991 Goethe-Institut ve spolupráci v Polském institutem v Praze a pod záštitou polského velvyslance Jacka Balucha uspořádal první konferenci svého druhu na téma poválečného odsunu Němců z Československa a Polska. Nemalá byla také role české strany, konkrétně tehdejšího českého předsedy vlády Petra Pitharta, který celou akci zaštiťoval. Samotná konference proběhla 13. a 14. března 1991. Debatám předcházelo vydání brožury s názvem *Vetreibung, Heimat, Zukunft*, tedy *Odsun, vlast, budoucnost*. V tomto duchu se také celá konference nesla.¹⁵¹ Ještě před pár lety byla diskutovaná témata tabu. Zde však došlo plodnému, byť vášnivému dialogu. Pozitivním znamením byl i nemalý zájem médií. Články o konferenci se objevily jak v českém, tak v německém tisku.¹⁵²¹⁵³ Cílovou skupinou, byli primárně historikové, akademici věnující se sociálním vědám, novináři a poslanci. Na konferenci vystoupili řečníci (převážně z řad vysokoškolských profesorů) z Německa, Československa i Polska. Mezi referujícími nechyběl ani profesor Jan Křen, významný expert na česko-německou problematiku a zakladatel Institutu mezinárodních studií při Fakultě sociálních věd, pod kterou je tato práce publikována. Podle vzpomínek M. Loderové, která se konference jakožto tlumočnice zúčastnila, působil právě Křen svým klidným a smířlivým projevem jako zklidňující element vyostřených debat.¹⁵⁴ Samotná konference nesla název *Ztracené Dějiny aneb Ziemie Odzyskane* a pozitivně přispěla ke sblížení všech zúčastněných národů.¹⁵⁵ Započatý dialog vedl až k pozdějšímu popisu Česko-německé deklarace a založení Česko-německého fondu budoucnosti.¹⁵⁶ Tato konference se tak o typický příklad kulturní diplomacie. Snaha o smíření skrze dialog

¹⁵¹ Felix Seebauer, „Verlorene Heimat“, *Prager Wochenblatt*, zima 1991, Archiv Goethe-Institutu.

¹⁵² „Projektantrag an Referat 21/Wissenschaft und Literatur - archiv Goethe-Institut“, Zpráva o průběhu konference (Praha: Goethe-Institut, 1991).

¹⁵³ „Wie Völker verschoben wurden“, *Süddeutsche Zeitung*, březen 1991, 65. vydání.

¹⁵⁴ Loderová, Rozhovor s Monikou Loderovou - dlouholetou pracovnící Goethe-Institutu.

¹⁵⁵ „Seznam uspořádaných akcí za rok 1993, Archiv GI“ (Goethe-Institut, 1993).

¹⁵⁶ Loderová, Rozhovor s Monikou Loderovou - dlouholetou pracovnící Goethe-Institutu.

napomohla k dlouhodobému upevnění německé pozice v České republice a tím i konsolidaci její soft power.

Dalším historizujícím tématem byla v roce 1992 přednáška o konečném řešení židovské otázky, o které bylo rozhodnuto na konferenci ve Wansee 20. ledna 1942. K padesátému výročí této hrůzné události se Goethe-Institut ve spolupráci s Ústavem pro soudobé dějiny Československé akademie věd rozhodl na toto téma otevřít debatu formou přednášky. Té se zhostili přední experti na soudobé dějiny, konkrétně profesor B. Löwenstein z berlínské Freie Universität profesor E. Jäckel z Universität Stuttgart. Na významu celé akci přidal svou přítomností také velvyslanec Spolkové republiky Německo Hermann Huber. Přednáška se značně protáhla pro četné dotazy z publika, což tehdejší média hodnotila jako úspěch. Zazněla celá řada názorů, která diskusi obohatila. Jasným závěrem však byl fakt, že zvěrstva nacistického režimu jsou odsouzeníhodná.¹⁵⁷

Nechyběly však ani akce pro širší veřejnost. Neustále rostoucí síť kontaktů a partnerů Goethe-Institutu umožnila uspořádat kulturní akce za účasti předních německých osobností z oblasti kultury. „Byli pozváni hosté jako Martin Walser a Günter Grass a byly promítány filmy Rainera Wernera Fassbindera, Wernera Herzoga, Wima Wenderse a Edgara Reitze. Již tehdy šlo o velká jména a pro Čechy, kteří měli co dohánět, to byla jedinečná příležitost poznat tyto osobnosti a jejich dílo“, vzpomíná Loderová na významné akce pořádané Goethe-Institutem v 90. letech.¹⁵⁸

Mezi dalšími organizovanými událostmi nechyběly ani různé výstavy. Například v roce 1992 uspořádal Goethe-Institut ve spolupráci s Institutem historie umění ČSAV *Křižovatky kubismu*. Na prohlídku předních děl československého kubismu, která proběhla na Pražském hradě, navázali účastníci besedou v prostorách pražského Goethe-Institutu.¹⁵⁹ Další kulturní akcí pak byla například beseda o životě a díle významného německého filmového kritika a scénáristy Willyho Haase. Všichni čtyři referenti pocházeli opět z akademické půdy.¹⁶⁰

V roce 1993 pak se uskutečnil například seminář o regionálním tisku za účasti předních novinářů a akademiků. Mimo jiné se v Goethe-Institutu sešel také Humboldtův klub, tedy

¹⁵⁷ „seznam uspořádaných kulturních akcí za rok 1992“, Archiv, Goethe-Institut (Praha, 1992), Archiv Goethe-Institutu.

¹⁵⁸ Lentz, *Das Goethe-Institut*, 171.

¹⁵⁹ „seznam uspořádaných kulturních akcí za rok 1992“.

¹⁶⁰ „seznam uspořádaných kulturních akcí za rok 1992“.

absolventi této slavné berlínské univerzity.¹⁶¹

Namátkou vybraná událost pořádaná v roce 1994 rovněž zapadá do širšího rámce akcí pořádaných v prvním desetiletí činnosti Goethe-Institutu v Praze. Jedná se o sérii přednášek spolupořádaných Goethe-Institutem a Centrem pro výzkum antisemitismu Technické univerzity Berlín, které se konaly v prostorách Univerzity Karlovy. V rámci cyklu s názvem *Politický a literární exil v Praze a ČSR v letech 1933 až 1938* vystoupily přední osobnosti české i německé historiografie jako například Frank Trommler, Wolfgang Benz, Bohumil Černý a František Svátek. Akce byla otevřena širší veřejnosti, kterou podpořilo také simultánní tlumočení do češtiny.¹⁶²

Akce podobného ražení probíhaly (a stále probíhají) celá 90. léta. Ke konci dekády Goethe-Institut kupříkladu uspořádal představení titulů s česko-německou tematikou *Der Reichsgau Sudetenland in neuen Deutschen Forschungen* (říšská župa Sudetenland v nejnovějších německých výzkumech). Úvodní řeč na konferenci pronesl již zmiňovaný profesor Jan Křen, který v oblasti moderní česko-německé historie patří k největším špičkám v oboru. Obě představené knihy mladých německých akademiků sklidily úspěch. Při jejich psaní autoři využili čerstvě otevřených archivů zemí východního bloku, což vedlo k novým a dosud neznámým závěrům.¹⁶³

Dalším typickým druhem akcí pořádaných či spolupořádaných Goethovým Institutem jsou oslavy všemožných výročí. Ty totiž dávají záminku pro sblížení a připomenutí důležitých osob a událostí společné historie. Prezence Německa je tak v Česku více znát a pomáhá i většímu docenění německé kultury, což spadá do Leonardova konceptu veřejné diplomacie. Jednou z takových událostí je i 100. výročí narození významného dramatika Bertolda Brechta, které vycházelo na rok 1998. Společně s Divadelním ústavem tak Goethe-Institut uspořádal několik Brechtových představení, na kterých vystoupili studenti pražské a berlínské divadelní školy.¹⁶⁴ Dalším symbolickým výročím, tentokrát z roku 1999, byly 250. narozeniny Johana Wolfganga Goetha. Při této příležitosti svou činnost zahájila společnost J. W. Goetha v České republice. Společnost jako taková funguje již od roku 1885. Otevřená je všem zájemcům nejen o Goethovo dílo, ale také o politické a kulturní události Goethovy

¹⁶¹ „Seznam uspořádaných akcí za rok 1993, Archiv GI“.

¹⁶² „Seznam uspořádaných akcí za rok 1994, Archiv GI“, 1994, Goethe-Institut.

¹⁶³ „seznam uspořádaných akcí za rok 1999, Archiv GI“ (Goethe-Institut archiv, 1999), Goethe-Institut.

¹⁶⁴ „V Praze se koná Brechtovský víkend“, *Rovnost*, 12 1998, Archiv Goethe-Institutu.

doby. Goethe-Institut je podle deníku Právo hrdým podporovatelem této společnosti.¹⁶⁵

V duchu oslav významných výročí se nesl i rok 2003. Právě v tomto roce totiž pražský Goethe-Institut slavil desáté výročí otevření veřejnosti, které připadlo konkrétně na první únorový týden. Pro tuto výjimečnou událost si Goethe-Institut připravil celou řadu akcí pro jeho činnost velmi typických. Týden začal dnem otevřeným dveří, kdy se honosná budova na Masarykově nábřeží zcela zpřístupnila veřejnosti. Následoval večer němých německých filmů za doprovodu české hudby. V nově otevřené knihovně Goethe-Institutu se uskutečnil *Lyrikabend*, tedy jakýsi večer poezie. Vrcholem oslav byla GI organizovaná debata na téma *Europäische Wertegemeinschaft im Lichte der Arbeit des europäischen Verfassungskonvents (Evropské společenství hodnot ve světle práce Evropského ústavního shromáždění)*, které se zúčastnila i tehdejší prezidentka Goethe-Institutu, významná osobnost německé sociální demokracie a bývalá prezidentka německého ústavního soudu Jutta Limbach. Toto téma v roce 2003 obzvláště rezonovalo, vzhledem k tomu, že pár týdnů před tím mohl tehdejší předseda Evropského parlamentu Pat Cox slavnostně potvrdit budoucí rozšíření Evropské unie na celkem 25 členů. V oficiálních dokumentech k této akci se hojně objevují slova jako *společná budoucnost, společný systém hodnot* apod.¹⁶⁶

Goethe-Institut se hrdě hlásí k roli sprostředkovatele německé kultury a hodnot v České republice. Důležitým bodem na cestě do společné Evropy je respektování lidských práv, kteréžto téma bylo na konferenci vícekrát probíráno.

Motivem mnoha přednášek, promítání, výstav i všemožných dalších akcí v období před rokem 2004 byl tolik diskutovaný vstup České republiky do Evropské unie. Toto téma rezonovalo i na poli česko-německých vztahů a bylo jakýmsi vyvrcholením snah německé zahraniční kulturní politiky, která se v 90. letech primárně orientovala právě na region bývalého východního bloku.¹⁶⁷ Nabízí se proto otázka, zda po vstupu do Evropské unie ztratil tento region na významu. Například zpráva spolkové vlády o zahraniční kulturní a vzdělávací politice za rok 2020 o České republice v souvislosti s Goethe-Institutem téměř nemluví. Naopak africké země a také státy východní Asie byly zmiňovány hojně.¹⁶⁸ Na to

¹⁶⁵ „Goethova Společnost v ČR“, *Právo*, 7 1999, Archiv Goethe-Institutu.

¹⁶⁶ „Seznam uspořádaných akcí za rok 2003“, 2003, Archiv Goethe-Institutu.

¹⁶⁷ Lentz, *Das Goethe-Institut*, 143.

¹⁶⁸ „24. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kulturund Bildungspolitik für das Jahr 2020“ (Berlín: Bundestag, 2020), <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/2460126/f65c6be22ce7974082d6cd01f555cbe8/akbp-%20bericht2020-data.pdf>.

odpovídá mluvčí pražského GI následovně: „To, že se již tolik v reportech nezmiňuje, je myslím proto, že se to již považuje za samozřejmé, že ta přichylnost tam automatiky i z historických důvodů je a není tak třeba sem rvát hromady peněz, protože zkrátka Češi řeknou: nemluvím německy, ale když se s nimi člověk začne bavit, tak z nich pár německých slov vypadne. Tím, že máme s německojazyčnými zeměmi nejdelsí hranici, tak historicky má tento region k Německu zkrátka blíže než například ty africké země, kde je třeba neustále Německo představovat, vysvětlovat a investovat tam velké částky.“¹⁶⁹ Vztah k Německu a jeho kultuře je tak v Čechách a Češkách pevně zakořeněn. Naopak v afrických či asijských zemích je třeba vztahy zvelebovat intenzivněji, a to i skrze Goethe-Institut.¹⁷⁰

Co se týče finanční podpory po roce 2004, kdy se primární zájmy německé zahraniční kulturní politiky přesunuly do jiných regionů, nespaturuje Tomáš Moravec žádnou změnu. „Ne, finanční podpora je pořád dobrá“, uvádí dlouholetý mluvčí GI Moravec.¹⁷¹ Velikost finanční podpory se odvíjí také od velikosti institutu samotného. Ten pražský patří spíše k těm menším. Naopak největší institut se nachází v Moskvě, další v Káhiře a třetí největší v americkém Washingtonu, což zhruba reflektuje priority Goethe-Institutu, ale také zájem o německou kulturu a výuku němčiny. Přesto Tomáš Moravec nesouhlasí s tvrzením, že střední Evropa už není německou zahraniční kulturní politikou, potažmo pro Goethe-Institut, prioritou.¹⁷²

Bývalý ředitel pražského Goethe-Institutu Heinrich Blömeke, který mimochodem vedl také instituty v USA, Alžírě a Singapuru, na svá léta v Praze rád vzpomíná. Z kulturních projektů přelomu první a druhé dekády 21. století vyzdvihl v rozhovoru k 30. výročí institutu ty, které mu utkvěly v paměti. „Rád vzpomínám zejména na dva z nich, které vznikly ve spolupráci s Novou scénou Národního divadla. Prvním bylo hostování „Šílené krve“ (Verrücktes Blut) z produkce berlínského divadla Ballhaus Naunynstraße, druhým pak projekt na romské téma „Open for Everything“ s choreografkou Constanzou Macras.“¹⁷³ Tato témata pro Blömekeho značně rezonovala, neboť se dotýkají otázky menšin a kulturní diverzity, což jsou jak

¹⁶⁹ Moravec, Rozhovor s vedoucím tiskového a PR oddělení pražského Goethe-Institutu.

¹⁷⁰ „Jahrbuch 2004/2005“; „Jahrbuch 2007/2008“ (Goethe-Institut, 2008), DNB, <https://dnb.info/1129904679/34>.

¹⁷¹ Moravec, Rozhovor s vedoucím tiskového a PR oddělení pražského Goethe-Institutu.

¹⁷² Moravec.

¹⁷³ „S hudbou v srdci“, @GI_weltweit, viděno 27. duben 2022, <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ueb/jub/22020645.html>.

v Česku, tak v Německu delikátní témata.¹⁷⁴

3.2.2 Dlouhodobě úspěšné projekty posledních let

Velká míra autonomie a tvůrčí svobody co se týče plánování činnosti, akcí, výstav a dlouhodobých projektů, přináší velkou rozmanitost. Instituty mezi sebou spolupracují, zároveň se však jednotlivé pobočky svými nápady snaží zaujmout v konkurenci ostatních. Jedná se však spíše o přátelské soupeření, přičemž úspěšné expozice se často stávají putovními a v rámci různých poboček GI tak procestují celý svět. Druhým typem akcí jsou ty, které se již v daném regionu vžily a každoročně se opakují. Dále se pak často jedná o jednorázové události typu křest knihy nebo již zmiňovaná výročí.

Co se týče stálých bodů každoročního programu Goethe-Institutu, zmiňuje Tomáš Moravec například *Das Buch*, což je německojazyčný program pořádaný v rámci Světa knihy nebo například *Das Filmfest*.¹⁷⁵ Jedná se o promítání německojazyčných snímků, které za sebou má rovněž mnohaletou tradici. Jeho organizace probíhá ve spolupráci s Rakouským kulturním fórem a Švýcarskou ambasádou, neboť s těmito zeměmi pojí Německo, potažmo Goethe-Institut, jazyková blízkost.¹⁷⁶

Kromě těchto klasických akcí Moravec zmiňuje také akce „experimentální a hodně neobvyklé, (které) ale výborně fungovaly a přinesly do ČR něco trochu jiného, nový způsob, jak uvažovat o věcech.“¹⁷⁷ Mezi takové netradiční, ale velmi úspěšné projekty patří například virtuální realita na motivy Kafkovy povídky *Proměna*.¹⁷⁸ Ve spolupráci s předními světovými experty na virtuální realitu (VR) Goethe-Institut připravil dosud neviděnou expozici. Divák se po nasazení VR brýlí ocitá v pokoji Řehoře Samsy, hlavního hrdiny slavné povídky Franze Kafky. Vše se zdá být velmi realistické a autentické. Spojením nejmodernější technologie a díla slavného pražského Němce a jednoho z nejznámějších „českých“ autorů tak vznikla unikátní expozice, která nyní sklízí úspěch po celém světě. Zároveň se tento projekt stal inspirací pro další podobné expozice, které implementují

¹⁷⁴ „S hudbou v srdci“.

¹⁷⁵ „Filmfestival: Tage des europäischen Films 2016 - Goethe-Institut Tschechien“, @GI_weltweit, viděno 1. květen 2022, https://www.goethe.de/ins/cz/de/ver.cfm?wt_nl=pranews160401&event_id=20705148&fuseaction=event_s.detail.

¹⁷⁶ Moravec, Rozhovor s vedoucím tiskového a PR oddělení pražského Goethe-Institutu.

¹⁷⁷ Moravec.

¹⁷⁸ „Kafka jde do kina – Goethe-Institut Tschechien“, viděno 1. květen 2022, https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ver.cfm?fuseaction=events.detail&event_id=21141710.

nejmodernější technologie a jsou tak divácky velmi zajímavé.¹⁷⁹

3.2.3 Světová pandemie a pražský Goethe-Institut

Tak jako po celém světě, i v pražském Goethe-Institutu musely zůstat po část roku 2020 dveře zavřené.¹⁸⁰ Pro instituci, jejíž činnost se skládá z pořádání kulturních akcí a výuky cizího jazyka, to byla opravdu rána, neboť jakékoliv shromažďování bylo jednoduše zakázáno. Velká část činnosti GI však stojí právě na osobním setkávání. Dopady pandemie se tak na Goethe-Institut a jeho činnosti opravdu výrazně promítly, což potvrzuje i již zmiňovaný mluvčí Moravec. „Důsledky byly opravdu silné a my jsme museli velmi rychle ukončit svou činnost, protože Goethe-Institut je založený na osobním setkávání a skutečně fyzických akcích, jazykových kurzech a podobně.“¹⁸¹ Nutný byl proto rychlý přesun do online režimu, který se Goethe-Institutu poměrně zdárně podařil, neboť již z předchozí doby existovaly zkušenosti například s jazykovými kurzy vyučovanými hybridním způsobem nebo s online přenosy z kulturních akcí.¹⁸² Přejít z učeben před monitory počítačů však nebyl jednoduchý. „To nejtěžší pro nás ale bylo vytvořit různé metody a metodiky, jak vyučovat některé kurzy jenom online bez fyzické přítomnosti, což například u kurzů konverzačních nebo u kurzů pro malé děti je opravdu problém, protože k nim chyběla metodika“, dodává Moravec.¹⁸³ Tyto kurzy tak byly v prvních měsících staženy z nabídky. Co se týče pro Goethe-Institut klíčových kulturních událostí, které se však nemohly uskutečnit, byl zde přechod do online prostředí ještě náročnější. Prožitek z výstavy se dá jen těžko srovnat s online verzí stejného zážitku. Přesto se Goethe-Institut snažil nabídnout zájemcům alespoň omezenou dávku kultury ve formě různých online promítání a dalších materiálů.¹⁸⁴ Jednou z priorit Goethe-Institutu je již od 90. let digitalizace. Od roku 2013 dokonce existuje strategie digitalizace GI, díky které se online materiály staly integrální

¹⁷⁹ Moravec, Rozhovor s vedoucím tiskového a PR oddělení pražského Goethe-Institutu.

¹⁸⁰ „Vzpomínky na současnost“, @GI_weltweit, viděno 27. duben 2022, <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ueb/jub/22021026.html>.

¹⁸¹ Moravec, Rozhovor s vedoucím tiskového a PR oddělení pražského Goethe-Institutu.

¹⁸² „Blended Learning - Jednoduše. Efektivně. - Goethe-Institut Tschechien“, viděno 3. květen 2022, <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/spr/kur/onl/ble.html>.

¹⁸³ Moravec, Rozhovor s vedoucím tiskového a PR oddělení pražského Goethe-Institutu.

¹⁸⁴ „Jahrbuch 2020/2021“, 102.

součástí činnosti Goethe-Institutu, což učinilo přechod do online prostředí o něco snazší.¹⁸⁵ Mnichovská centrála GI jednoduše zpřístupnila práva k množství německojazyčné hudby a filmů. Tento krok byl zprvu úspěšný uznává Moravec, ale v průběhu času chtěli lidé svůj volný čas trávit raději venku, nebo alespoň jinými aktivitami než koukáním do počítače.¹⁸⁶ Proto se Goethe-Institut snažil co nejrychleji navrátit do normálního režimu. „Snažili jsme se najít nějakou možnost, jak sem ty lidi alespoň v omezené míře dostat, například na nějakou výstavu, byť s maskami a rozestupy“, dodává Moravec.¹⁸⁷ Podobně uvažuje i Angelikka Ridder, současná ředitelka pražského Goethe-Institutu, která rovněž prošla Goethovými Instituty po celé Evropě. „Je pro mě vždy důležité, abychom dům udrželi otevřený tak dlouho, jak to jde a byli dosažitelní pro všechny naše návštěvníky a kurzisty“, uvedla Ridder v rozhovoru ke 30. výročí Goethe-Institutu v Praze. Nicméně návrat k normální činnosti byl a bude pomalý a náročný, na čemž se shoduje celé vedení Goethe-Institutu. „Z té rány, kdy si veřejnost skutečně odvykla fyzicky chodit na jazykové kurzy, se vzpamatováváme do dneška“, dodává Moravec. Přesto zůstávají zaměstnanci Goethe-Institutu pozitivní a věří v rychlé zlepšení situace.

3.2.4 Porovnání pořádaných akcí

Pro vyjádření proměny programu je dobré zmínit počty pořádaných akcí a jazykových kurzů.

Rok	Počet akcí	Zaměření	Počet spolupracovníků GI	Návštěvníků/diváků	Počet odučených hodin němčiny	Konkrétní hosté a témata
1993	107	27 věda/literatura; 3 hudba; 65 Film; 6 výstav; 2 divadlo; 4 rádio	23	Není znám	900	Autoři jako Pavel Johout, Ota Filip, Peter Finkelgruen; německá současná filosofie
2003	70	18 věda/literatura; 5 hudba; 10 Film; 10 výstav; 27 divadlo	39	52.075	11 576	Debaty o Evropském společenství hodnot, projekt Europa Verbessern; Brno a Olomouc s mladými německými autory
2009	58	Není znám	174 v regionu	1.721.139 celkem	92.678	Není znám
2010	63	Není znám	155 v regionu	1.922.077 celkem	108 059	Není znám

¹⁸⁵ Lentz, *Das Goethe-Institut*, 219.

¹⁸⁶ Moravec, Rozhovor s vedoucím tiskového a PR oddělení pražského Goethe-Institutu.

¹⁸⁷ Moravec..

¹⁸⁸ „Jahrbuch 1993/1994“ (Goethe-Institut, 1994), DNB, <https://d-nb.info/1129900924/34>; „Jahrbuch 1992/1993“ (Goethe-Institut, 1993), <https://d-nb.info/1129900835/34>; „Jahrbuch 2004/2005“; „Jahrbuch 2009/2010“ (Goethe-Institut, 2010), DNB, <https://d-nb.info/1129904881/34>; „Jahrbuch 2003/2004“ (Goethe-Institut, 2004), DNB, <https://d-nb.info/1129903842/34>.

Z tabulky sestavené na základě výročních zpráv z dopovídajících let vyplývá celá řada poznatků. Goethe-Institut za posledních 30 let zásadně změnil přístup k veřejně dostupným informacím. Zatímco ročenky z období 90. let až do roku 2007 poskytovaly komplexnější informace o pořádaných akcích, výroční zprávy po tomto datu obsahují už jen obecnější informace a například počet zaměstnanců uvádí pouze za celý region. Rovněž systém zaznamenávání odučených hodin a počtu návštěvníků je od roku 2008 jiný. K roku 2008 se počty začínají sčítat s přechozími lety. Rovněž často chybí zmínky o jakýchkoliv konkrétních akcích. Například ve výroční zprávě za rok 2017 informace o uspořádaných akcích jsou. Na druhou stranu však chybí jakákoliv čísla. V posledních letech se trend posouvá k ještě větší obecnosti, data jsou uváděna za celou Evropu, a tak se nedá přesně určit počet návštěvníků a událostí pořádaných jednotlivými instituty.

Nicméně i tak lze z tabulky vyčíst, že počet akcí sice rapidně nenarostl, počet diváků však lineárně stoupá. Rovněž zájem o jazykové kurzy je pomalu rostoucí, i když se v některých letech objevují drobné propady.

Tematický posun je také zřejmý. Na základě analýzy newsletterů pražského Goethe-Institutu z let 2016–2018 je rovněž vidět jistý posun k tématům s evropským přesahem, nicméně představování německé kultury zůstává nadále velmi důležitou součástí činnosti pražského GI.

Tabulka vybraných akcí pořádaných mezi lety 2016-2018

Rok	Název akce	Jazyk
2016	pokračování diskusní řady organizované Humanitas Afrika	Jazyk: anglicky
2016	Tady a teď: rozhovor české a německé poezie	Čestina a němčina
2016	REZIDENCE JAKO MODEL ZAMĚSTNÁNÍ BUDOUCNOSTI?	Jazyk: angličtina

2017	S BÍLOU PANÍ NENÍ ŽÁDNÝ DEN ŠEDIVÝ	Německy a česky
2017	Homosexualita a náboženství	Angličtina
2018	Kafkova „Proměna“ jako virtuální realita	Jazyk: čeština, němčina, angličtina
2018	Německy psaná literatura na pražském veletrhu „Svět knihy“	Německy, česky

189

Pro porovnání tabulka akcí pořádaných v 90. letech

Rok	Název akce	Jazyk
1991	Koference <i>Ztracené Dějiny aneb Ziemie Odzyskane</i>	německy, česky, polsky
1992	Přednáška o konferenci ve Wansee	německy
1992	Křižovatky kubismu	česky, německy
1994	<i>Politický a literární exil v Praze a ČSR v letech 1933 až 1938</i>	česky, německy
1998	Říšská župa Sudetenland v nejnovějších německých výzkumech	česky, německy

190

¹⁸⁹ „Evropa se hledá v literatuře“, @GI_weltweit, viděno 1. květen 2022, <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/kul/mag/21115683.html>; „Jaroslav Rudiš: Němci od nás očekávají humor“, @GI_weltweit, viděno 1. květen 2022, <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/kul/the/igm/21147505.html>; „Kafka jde do kina - Goethe-Institut Tschechien“; „Tematický prostor: proměnaVR - Goethe-Institut Tschechien“, @GI_weltweit, viděno 1. květen 2022, https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ver.cfm?fuseaction=events.detail&event_id=21114125; „Vortrag mit anschließender Diskussion“; „Podiumsgespräch: Residenzen als Beschäftigungsmodell der Zukunft? - Goethe-Institut Tschechien“, @GI_weltweit, viděno 1. květen 2022, https://www.goethe.de/ins/cz/de/ver.cfm?fuseaction=events.detail&event_id=20710296; „Filmfestival“; „Diskuse: NAPŘÍČ AFRIKOU - Goethe-Institut Tschechien“, @GI_weltweit, viděno 1. květen 2022, https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ver.cfm?event_id=20840177&fuseaction=events.detail; „Prezentace: S BÍLOU PANÍ NENÍ ŽÁDNÝ DEN ŠEDIVÝ - Goethe-Institut Tschechien“, @GI_weltweit, viděno 1. květen 2022, https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ver.cfm?event_id=21094675&fuseaction=events.detail; „Diskuse: Homosexualita a náboženství - Goethe-Institut Tschechien“, @GI_weltweit, viděno 1. květen 2022, https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ver.cfm?event_id=20894823&fuseaction=events.detail; „Das Buch - Goethe-Institut Tschechien“, viděno 1. květen 2022, https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ver.cfm?fuseaction=events.detail&event_id=21216447.

¹⁹⁰ „seznam uspořádaných akcí za rok 1999, Archiv GI“; „Seznam uspořádaných akcí za rok 1994, Archiv GI“; „seznam uspořádaných kulturních akcí za rok 1992“; „Seznam uspořádaných akcí za rok 1993, Archiv GI“.

Kromě konkrétních témat, která jsou zhruba napůl německá či česká a napůl mezinárodní, se mění také jazyk, v kterém jsou akce pořádány. Obecně známější angličtina se v tomto období objevuje mnohem častěji, než němčina a čeština, které v 90. letech platily za hlavní jazyky všech programů Goethe-Institutu.

Dalo by se říci, že události představující německý film, hudbu, literaturu a historii zůstávají stále aktuální. Naopak témata besed, přednášek a výstav se často zabývají problémy, které překračují hranice Česka a Německa. Dále z analýzy novějších témat vyplývá, že se již tolik neobjevují historizující témata. Goethe-Institut stále pořádá či se podílí na organizaci celé řady přednášek, například téma odsunu sudetských Němců po druhé světové válce se ale téměř neobjevuje.

Goethe-Institut nadále zůstává nositelem německé kultury, jenže i ta se proměňuje. Příkladem mohou být zmiňované autorky jmenované za Německo na festival Das Buch. To je však jen jeden z mnoha příkladů, které ukazují, že mnozí němečtí umělci volí spíše evropská než čistě německá témata. V posledních letech bylo například několik výstav věnováno Franzi Kafkovi. Ten se jakožto český Němec, jehož dílo má mezinárodní přesah, skvěle hodí k mezinárodní prezentaci.

Pro přesnou analýzu by byl vhodný kompletní souhrn všech pořádaných akcí. Ten však není dostupný, proto bylo využito náhodného výběru dostatečného množství událostí, na kterém je možné ukázat posun v programovém směřování pražského Goethe-Institutu.

4 Závěr

Německá zahraniční politika za posledních třicet let prošla dlouhým vývojem. Její priority se změnily, nicméně lze pozorovat rysy jisté kontinuity, která je obecně pro německou politiku typická, vezmeme-li v potaz délku funkčních období K. Adennauera, H. Kohla a A. Merkelové.

V první části zkoumaného období, tedy v 90. letech 20. století, se jako prioritní region jevil bývalý východní blok a státy, které čerstvě nabyly svobodu. V praxi to pro německou zahraniční kulturní politiku znamenalo otevírání Goethe-Institutů v tomto regionu jako prostředku pro šíření soft power. Začátky jejich činnosti byly často trochu improvizované, během první dekády se však Goethe-Institut v bývalých satelitech SSSR i v Rusku samotném etabloval a dodnes pokračuje v šíření německé kultury a jazyka. V praktické části

bylo na trvalém zájmu o výuku němčiny a na návštěvnosti pořádaných akcí prokázáno, že Goethe-Institut dlouhodobě pozitivně ovlivňuje zahraniční veřejnost v duchu cílů kulturní diplomacie.

Po roce 2001 přichází zlom a změna priorit. Větší pozornost v rámci německé zahraniční kulturní politiky je nově věnována regionům Blízkého východu a Afriky. Tomu odpovídá i činnost Goethe-Institutu, který si v tomto období prošel zásadními reformami a do druhé dekády 21. století už vstupoval zkonsolidovanější. Částečně si tedy potvrzuje i hypotéza, která překládala posun do jiných regionů poté, co byly státy bývalého východního bloku pevně začleněny do západních společenství. Goethe-Institut se stal na jejich území zažitou a respektovanou institucí a dosáhl tak na poli veřejné diplomacie znatelných úspěchů. Goethe-Institut úspěšně šířil a dále šíří povědomí o Německu a jeho kultuře, která je v Česku doceňována, což potvrzuje hojná účast na institutem pořádaných akcích. Například v debatách o poválečném odsunu německého obyvatelstva Goethe-Institut jednoznačně přispěl česko-německému sblížení a dosáhl tak nejvyššího možného cíle veřejné diplomacie podle M. Leonarda. (ovlivnění mínění občanů cizí země).

V práci je věnována pozornost také nezávislost Goethe-Institutu na německé vládě. Po analýze právních dokumentů, které definují roli Goethe-Institutu v německé zahraniční politice, lze říci, že se opravdu jedná o kulturní institut těšící se nebývalé volnosti. Jeho autonomie byla částečně zkoušena v 80. a 90. letech minulého století, tímto zatěžkávacím testem však Goethe-Institut prošel a udržel si svou nezávislost na německé vládě. Do jisté míry je však Goethe-Institut stále závislý, neboť spoléhá na financování spolkové vlády, která mu v minulosti v rámci úspor několikrát snížila rozpočet, což vedlo až k zavírání některých poboček GI. Tvůrčí svoboda je však v Goethe-Institutu téměř neomezená, což v rozhovorech potvrzují i pracovníci Goethe-Institutu Praha.

Hlavní výzkumná otázka této práce se táže, jak se proměnil program Goethova Institutu v Praze v kontextu vývoje německé zahraniční kulturní politiky a jejich cílů. Analýza konkrétních bodů programu pražského Goethe-Institutu si tedy klade za cíl prokázat programový posun Goethe-Institutu od bilaterálních česko-německých témat k tématům evropským. Tato hypotéza je všeobecně platná a potvrzuje ji i dostupná literatura. Po analýze vybraných událostí z programu Goethe-Institutu za posledních 30 let jeho činnosti lze tuto hypotézu potvrdit, což je demonstrováno na konkrétních příkladech programu z 90. let

minulého století v porovnání s událostmi konanými ve století novém.

Porovnávána je orientace prezentovaných témat a také jazyk, v jakém jsou prezentována. Odpovědí je tedy neoddiskutovatelný posun v programu Goethe-Institutu, což potvrzují všechny dostupné zdroje včetně rozhovorů s pracovníky Goethe-Institutu. Obsahově se i německy zpracovaná témata orientují spíše na širší Evropský region. Řada expozičních je rovněž vytvářena v rámci širší spolupráce umělců z celé Evropy, což bylo v 90. letech jen velmi výjimečné. Programová proměna Goethe-Institutu demonstrována na jeho pražské pobočce je tedy zřejmá. Šíření německé soft power a představování německé kultury však i nadále zůstává důležitým posláním Goethe-Institutu

4.1 Použitá literatura

4.1.1 Knihy

- Lentz, Carola. *Das Goethe-Institut: Eine Geschichte von 1951 bis heute*. Klett-Cotta Verlag, 2021.
- Leonard, Mark, Catherine Stead, a Conrad Smewing. *Public Diplomacy*. Foreign Policy Centre, 2002.
- Lizcová, Zuzana. „Kulturní vztahy mezi ČSSR a SRN v 60. letech 20. století“. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, 2011.
- Melissen, J. *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*. Palgrave Macmillan UK, 2005.
- Nye, Joseph. *Soft Power: The Means To Success In World Politics*. Hachette UK, 2009.
- Schiller, Kay, a Chris Young. *The 1972 Munich Olympics and the Making of Modern Germany*. University of California Press, 2010.
- Tomalová, Eliška. *Kulturní diplomacie: francouzská zkušenost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2008.

4.1.2 Výroční zprávy a programové dokumenty

- „24. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kultur- und Bildungspolitik für das Jahr 2020“. Berlín: Bundestag, 2020. <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/2460126/f65c6be22ce7974082d6cd01f555cbe8/akbp-%20bericht2020-data.pdf>.
- „Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik in Zeiten der Globalisierung“. Auswärtiges Amt, 2011. <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/216926/7d376f02266f1e65c45ac838ea15dc73/akbp-globalisierung-data.pdf>.
- „Auswärtige Kulturpolitik der Bundesrepublik Deutschland“. Deutscher Bundestag,

2007.

<https://www.bundestag.de/resource/blob/414764/985e4f193867cc676bdc8dffb6480f1d/WD-10-053-07-pdf-data.pdf>.

- „Auswärtige Kulturpolitik Konzeption 2000“. Auswärtiges Amt. Viděno 1. květen 2022. <https://silo.tips/download/auswrtige-kulturpolitik-konzeption-2000>.
- Rahmenvertrag des Goethe-Instituts (2004). https://www.goethe.de/resources/files/pdf215/rahmenvertrag_de_15jan21.pdf.
- „Jahrbuch 1992/1993“. Goethe-Institut, 1993. <https://d-nb.info/1129900835/34>.
- „Jahrbuch 1993/1994“. Goethe-Institut, 1994. DNB. <https://d-nb.info/1129900924/34>.
- „Jahrbuch 2003/2004“. Goethe-Institut, 2004. DNB. <https://d-nb.info/1129903842/34>.
- „Jahrbuch 2004/2005“. Goethe-Institut, 2005. Katalog der deutschen Nationalbibliothek. <https://d-nb.info/1129904180/34>.
- „Jahrbuch 2007/2008“. Goethe-Institut, 2008. DNB. <https://d-nb.info/1129904679/34>.
- „Jahrbuch 2009/2010“. Goethe-Institut, 2010. DNB. <https://d-nb.info/1129904881/34>.
- „Jahrbuch 2020/2021“. Goethe-Institut, 2021. Katalog der deutschen Nationalbibliothek. https://www.goethe.de/resources/files/pdf234/gi_jahrbuch_2021_web.pdf.
- Vereinsatzung des Goethe-Instituts (2000). https://cms.goethe.de/goethe/goethe/_files/pdf251/vereinssatzung-de-2022_21feb22-korr.pdf.

4.1.3 Odborné články

- Altmann, Elisabeth. „Kernbereiche und Reformbedarf Auswärtiger Kulturpolitik des Bundes- unter besonderer Berücksichtigung der Arbeit ausgewählter Goethe-Institute und Deutscher Schulen in Europa". Universität Bremen, 2003. <https://media.suub.uni-bremen.de/handle/elib/1928>.
- Asociace pro mezinárodní otázky. „Česko-německé vztahy v číslech", 7. březen 2019. <https://www.amo.cz/cesko-nemecke-vztahy-v-cislech/>.
- Auer, Claudia, a Alice Srugies. *Public Diplomacy in Germany*. CPD Perspectives on Public Diplomacy, 2013,5. Los Angeles, Calif: Figueroa Press, 2013.
- Ayhan, Kadir Jun. „The Boundaries of Public Diplomacy and Nonstate Actors: A Taxonomy of Perspectives". *International Studies Perspectives* 20, č. 1 (1. únor 2019): 63–83. <https://doi.org/10.1093/isp/eky010>.
- Baštová, Petra. „Od nezištné kulturní výměny k prosazování národních zájmů Koncepční proměny zahraniční kulturní politiky SRN a česko(slovensko)-německé kulturní vztah / From Disinterested Cultural Exchange to the Pursuit of National Interests: Czech(oslovak)-German Cultural Relations and Changing Conceptions of..." *Soudobé Dějiny / Contemporary History* XXI, č. 01–02 (1. leden 2014): 134–66.
- Baštová, Petra. „Uvolnění napětí nebo sílící konfrontace? Dva německé státy, zahraniční kulturní politika a nová východní politika / Safety Valve or Buildup to Confrontation? The Two Germanies, Cultural Diplomacy, and the New Ostpolitik". *Acta Universitatis Carolinae Studia Territorialia* XIV, č. 3–4 (1. leden 2014): 11–45.
- „Česká Veřejná Diplomacie v Odrazu Změn | Institute of International Relations Prague – Expertise to Impact". Viděno 29. březen 2022. <https://www.iir.cz/en/ceska-verejna-diplomacie-v-odrazu-zmen>.
- „Institutionelle Strukturen und Einbindung in das System der Auswärtigen Kulturpolitik der Bundesrepublik Deutschland". Viděno 12. únor 2022. <https://www.bundestag.de/resource/blob/414912/0568e39c4b0e2c59ab740dd792f7>

b8a7/wd-10-043-06-pdf-data.pdf.

- Klein, Anghelika. „Auswärtige Kulturpolitik Konzeption 2000". Viděno 16. duben 2022. <https://silo.tips/download/auswrtige-kulturpolitik-konzeption-2000>.
- Legutke, Michael, a Sabine Rotberg. „*Deutsch Lehren Lernen (DLL)* – das weltweite Fort- und Weiterbildungsangebot des Goethe-Instituts". *Informationen Deutsch als Fremdsprache* 45, č. 5 (11. říjen 2018): 605–34. <https://doi.org/10.1515/infodaf-2018-0082>.
- Nye, Joseph S. „Public Diplomacy and Soft Power". *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 616, č. 1 (1. březen 2008): 94–109. <https://doi.org/10.1177/0002716207311699>.
- Richterová, Pavlína. „Der Lange Weg Zum Dialog. Ein Jahrhundert Deutsche Auswärtige Kulturpolitik (1912–2001)." *AUC STUDIA TERRITORIALIA* 4, č. 6 (2005). <https://stuter.fsv.cuni.cz/stuter/article/view/182>.
- Wiegeshoff, Andrea. „The ‚New Look‘ of German Diplomacy: The West German Foreign Service after the Second World War". *Diplomacy and Statecraft* 29, č. 2 (2018): 187–207. <https://doi.org/10.1080/09592296.2018.1452428>.

4.1.4 Materiály z archivu

- Právo. „Goethova Společnost v ČR". 7 1999. Archiv Goethe-Institutu.
- Rovnost. „V Praze se koná Brechtovský víkend". 12 1998. Archiv Goethe-Institutu.
- „Seznam uspořádaných kulturních akcí za rok 1992, Archiv GI". Goethe-Institut. Praha, 1992
- „Seznam uspořádaných akcí za rok 1993, Archiv GI". Goethe-Institut. Praha, 1993.
- „Seznam uspořádaných akcí za rok 1994, Archiv GI". Goethe-Institut. Praha, 1994.
- Seznam uspořádaných akcí za rok 1999, Archiv GI". Goethe-Institut. Praha, 1999.
- „Seznam uspořádaných akcí za rok 2003, Archiv GI". Goethe-Institut. Praha, 2003.
- Süddeutsche Zeitung. „Wie Völker verschoben wurden", březen 1991, 65. vydání.
- Večerník Praha. „Tento impozantní dům". 11 1999.

4.1.5 Online zdroje

- Ackermann-Gemeinde. „Versöhnung mit Tschechien". Viděno 17. duben 2022. <https://www.ackermann-gemeinde.de/ziele>.
- Amt, Auswärtiges. „Grundprinzipien deutscher Außenpolitik". Auswärtiges Amt. Viděno 12. únor 2022. <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/themen/grundprinzipien/216474>.
- „Blended Learning – Jednoduše. Efektivně. - Goethe-Institut Tschechien". Viděno 3. květen 2022. <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/spr/kur/onl/ble.html>.
- „Das Buch – Goethe-Institut Tschechien". Viděno 1. květen 2022. https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ver.cfm?fuseaction=events.detail&event_id=21216447.
- „Das Goethe-Institut – Innen und Außen - Goethe-Institut". Viděno 17. duben 2022. <https://www.goethe.de/de/uun/jub/inn.html>.
- „Deutsch Lehren Lernen® - Goethe-Institut". Viděno 17. duben 2022. <https://www.goethe.de/de/spr/unt/for/dll.html>.
- „Deutsche Schule Prag - Deutsche Schule Prag". Viděno 17. duben 2022. <https://www.dsp-praha.org/component/content/article/10-de/gymnasium/152-ueber-gymnasium?Itemid=256>.
- EUNIC, EU National Institutes for Culture-. „About". EU National Institutes for Culture - EUNIC. Viděno 2. květen 2022. <https://www.eunicglobal.eu/about>.
- @GI_weltweit. „Diskuse: Homosexualita a náboženství – Goethe-Institut Tschechien". Viděno 1. květen 2022. https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ver.cfm?event_id=20894823&fuseaction=events.detail.
- @GI_weltweit. „Diskuse: NAPŘÍČ AFRIKOU – Goethe-Institut Tschechien". Viděno 1. květen 2022. https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ver.cfm?event_id=20840177&fuseaction=events.detail.
- @GI_weltweit. „Evropa se hledá v literatuře". Viděno 1. květen 2022. <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/kul/mag/21115683.html>.

- „FDR and the Four Freedoms Speech - FDR Presidential Library & Museum". Viděno 31. březen 2022. <https://www.fdrlibrary.org/four-freedoms>.
- @GI_weltweit. „Filmfestival: Tage des europäischen Films 2016 - Goethe-Institut Tschechien". Viděno 1. květen 2022. https://www.goethe.de/ins/cz/de/ver.cfm?wt_nl=pranews160401&event_id=20705148&fuseaction=events.detail.
- „Goethe30". Viděno 24. duben 2022. <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ueb/jub.html>.
- @GI_weltweit. „Helmut Kohl glaubte an die kulturelle Dimension Europas". Viděno 2. květen 2022. <https://www.goethe.de/ins/my/de/kul/mag/21001578.html>.
- infodaad.cz, Adresa: c/o Goethe-Institut Masarykovo nábř 32 110 00 Praha 1 Telefon: +420/224 931 182 / +420/702 142 340 E.-mail: „Stipendia | DAAD Česká republika". Viděno 1. květen 2022. <https://www.daad.cz/cs/najit-stipendium/stipendia/>.
- @GI_weltweit. „Jak se ze samozřejmého stalo něco zvláštního". Viděno 27. duben 2022. <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ueb/jub/22020945.html>.
- @GI_weltweit. „Jaroslav Rudiš: Němci od nás očekávají humor". Viděno 1. květen 2022. <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/kul/the/igm/21147505.html>.
- @GI_weltweit. „Podiumsgespräch: Residenzen als Beschäftigungsmodell der Zukunft? Goethe-Institut Tschechien". Viděno 1. květen 2022. https://www.goethe.de/ins/cz/de/ver.cfm?fuseaction=events.detail&event_id=20710296.
- @GI_weltweit. „Prezentace: S BÍLOU PANÍ NENÍ ŽÁDNÝ DEN ŠEDIVÝ – Goethe-Institut Tschechien". Viděno 1. květen 2022. https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ver.cfm?event_id=21094675&fuseaction=events.detail.
- @GI_weltweit. „S hudbou v srdci". Viděno 27. duben 2022. <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ueb/jub/22020645.html>.
- @GI_weltweit. „Tematický prostor: proměnaVR - Goethe-Institut Tschechien". Viděno 1. květen 2022. https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ver.cfm?fuseaction=events.detail&event_id=21114

125.

- @GI_weltweit. „Vortrag mit anschließender Diskussion: Boris Blahak: Franz Kafkas Literatursprache. Deutsch im Kontext des Prager Multilingualismus – Goethe-Institut Tschechien". Viděno 1. květen 2022. https://www.goethe.de/ins/cz/de/ver.cfm?event_id=20706762&fuseaction=events.detail.
- @GI_weltweit. „Vzpomínky na současnost". Viděno 27. duben 2022. <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ueb/jub/22021026.html>.
- @GI_weltweit. „Ten nejhezčí úkol". Viděno 24. duben 2022. <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ueb/jub/22043452.html>.
- „Kafka jde do kina – Goethe-Institut Tschechien". Viděno 1. květen 2022. https://www.goethe.de/ins/cz/cs/ver.cfm?fuseaction=events.detail&event_id=21141710.
- Michl.cz, Beneš & Michl www.benes-. „Skryté poklady architektury - 88. díl – Palác První české zajišťovací banky (Goethe-Institut)". Viděno 24. duben 2022. <https://www.tvarchitect.com/video/skryte-poklady-architektury-palac-prvni-ceske-zajistovaci-banky-goethe-institut/>.
- „Nuclear Weapons: Who Has What at a Glance | Arms Control Association". Viděno 12. únor 2022. <https://www.armscontrol.org/factsheets/Nuclearweaponswhohaswhat>.
- „Projektantrag an Referat 21/wissenschaft und Literatur – archiv Goethe-Institut". Zpráva o průběhu konference. Praha: Goethe-Institut, 1991.
- Seebauer, Felix. „Verlorene Heimat". *Prager Wochenblatt*. zima 1991. Archiv Goethe-Institut.
- „Profil | DW". DW.COM. Viděno 17. duben 2022. <https://www.dw.com/de/profil/s-30626>.
- Welle (www.dw.com), Deutsche. „Goethe-Institut Looks Back on 60 Years of Cultural Exchange | DW | 29.07.2011". DW.COM. Viděno 28. listopad 2021. <https://www.dw.com/en/goethe-institut-looks-back-on-60-years-of-cultural-exchange/a-15277312>.

4.1.6 Rozhovory

- Moravec, Tomáš. Rozhovor s vedoucím tiskového a PR oddělení pražského Goethe-Institutu, zima 2022.
- Loderová, Monika. Rozhovor s Monikou Loderovou – dlouholetou pracovnící Goethe-Institutu, zima 2022.

Teze bakalářské práce

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
Jméno: Jan Vysloužil	
E-mail: 58936795@gfsv.cuni.cz	
Studijní obor: Teritoriální studia	
Semestr a školní rok zahájení práce: ZS 2021/2022	
Semestr a školní rok ukončení práce: LS 2021/2022	
Vedoucí bakalářského semináře: JUDr. Vladimír Handl, CSc.	
Vedoucí práce: Mgr. Eliška Tomalová, PhD.	
Název práce: Role Goethe Institutu v německé zahraniční politice po roce 1990	
Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek): Tématem práce je vývoj role německého Goethova Institutu v širším kontextu německé zahraniční politiky mezi lety 1990-2020. Pozornost je věnována zejména programové činnosti Goethe-Institutu, ale také jeho reformám a proměnám ve zkoumaném období. Pro demonstraci programových proměn Goethe-Institutu byla vybrána jeho pražská pobočka. Na základě materiálů z archivu pražského Goethe-Institutu v kombinaci s analýzou výročním zpráv GI byla provedena kvalitativní analýza uskutečněných akcí. Tuto analýzu podporují výpovědi zaměstnanců Goethe-Institutu, kteří na pořádání zmínovaných událostí podíleli. Práce dochází k závěru, že opravdu došlo k proměně témat, kterými se Goethe-Institut zabývá.	
Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek): Od původního velmi širokého tématu německé kulturní diplomacie bylo nakonec odstoupeno pro jeho přílišnou obecnost. Logickým zúžením proto byla volba jednoho z aktérů německé zahraniční kulturní politiky, konkrétně Goethe-Institutu. Vzhledem k tomu, pražská pobočka GI, která je hlavním tématem praktické části práce byla otevřena začátkem 90. let, došlo také k přirozenému časovému ohraničení této práce na období 1990-2020. Původně bylo jedním ze záměrů zkoumat rovněž financování Goethe-Institutu, jenže potřebná data nejsou veřejně dostupná a tak zůstalo u analýzy nezávislosti Goethe-Institutu a zkoumání jeho programového posunu za posledních 30 let jeho činnosti.	
Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu): <ol style="list-style-type: none">1. Úvod, rozbor literatury, metodologie2. Německá zahraniční politika3. Historie Goethe-Institutu4. Fungování Goethe-Institutu5. Goethe-Institut v Praze6. Závěr	
Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů): <p>24. Bericht der Bundesregierung zur Auswärtigen Kulturund Bildungspolitik für das Jahr 2020 Altmann, Elisabeth. „Kernbereiche und Reformbedarf Auswärtiger Kulturpolitik des Bundes- unter besonderer Berücksichtigung der Arbeit ausgewählter Goethe-Institute und Deutscher Schulen in Europa“ Auer, Claudia, a Alice Srugies. <i>Public Diplomacy in Germany</i>. CPD Perspectives on Public Diplomacy, 2013 Auswärtige Kulturpolitik der Bundesrepublik Deutschland, Deutscher Bundestag, 2007 Baštová, Petra. „Od nezištné kulturní výměny k prosazování národních zájmů Koncepční proměny zahraniční kulturní politiky SRN a česko(slovensko)-německé kulturní vztah, 2014 Jahrbuch 2020/2021“. Goethe-Institut, 2021 Lentz, Carola. <i>Das Goethe-Institut: Eine Geschichte von 1951 bis heute</i>. Klett-Cotta Verlag, 2021</p>	

Loderová, Monika. Rozhovor s Monikou Loderovou – dlouholetou pracovnící Goethe-Institutu, zima 2022
 Moravec, Tomáš. Rozhovor s vedoucím tiskového a PR oddělení pražského Goethe-Institutu, zima 2022
 Nye, Joseph. *Soft Power: The Means To Success In World Politics*. Hachette UK, 2009.
 Rahmenvertrag des Goethe-Instituts (2004).
 „Seznam uspořádaných akcí za rok 1993, Archiv GI". Goethe-Institut, 1993.
 „Seznam uspořádaných akcí za rok 1994, Archiv GI", 1994. Goethe-Institut.
 „seznam uspořádaných akcí za rok 1999, Archiv GI". Goethe-Institut archiv, 1999. Goethe-Institut.
 „Seznam uspořádaných akcí za rok 2003", 2003. Archiv Goethe-Institutu.
 Tomalová, Eliška. *Kulturní diplomacie: francouzská zkušenost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2008.
 Rovnost. „V Praze se koná Brechtovský víkend". 12 1998. Archiv Goethe-Institutu.

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

4.1.7 Seznam příloh

Příloha č. 1: Rozhovor s vedoucím tiskového a PR oddělení pražského Goethe-Institutu (rozhovor)

Příloha č. 2: Rozhovor s Monikou Loderovou – dlouholetou pracovnící Goethe-Institutu (rozhovor)